

Zostavila Mgr. Dagmar Karasová

Maršová – Rašov



© 2009

ISBN: 978-80-968041-5-3



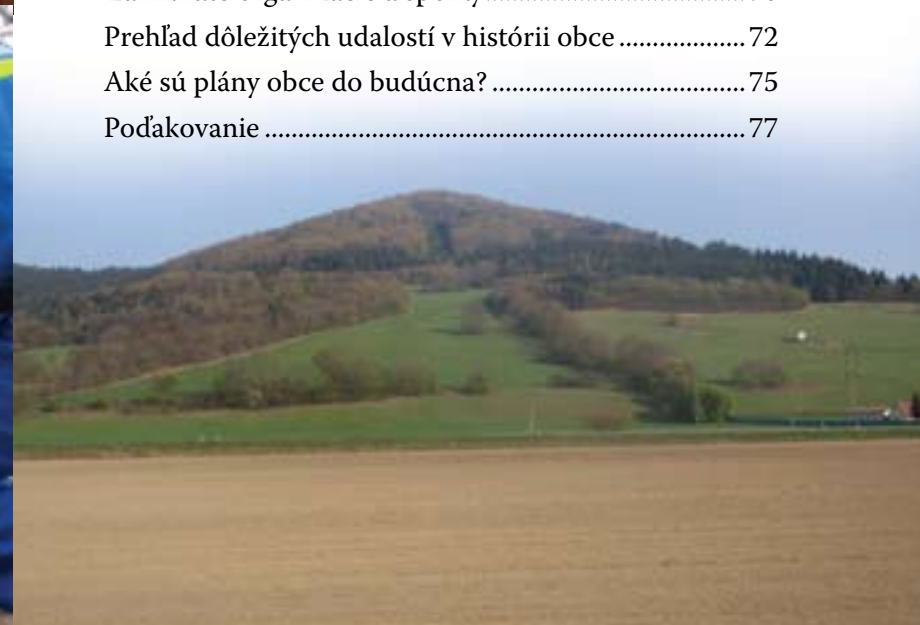
„Krajina je ako kniha. Sú stránky, ktoré vidíme zreteľne, iné, ktoré sú už pre nás nečitateľné a ďalšie, ktoré časom boli prepísané.“

Zámerom tejto publikácie je oboznámenie sa s miestnou históriou, kultúrou, premenami a spoločenským životom v minulosti i súčasnosti.



Obsah

Všeobecná charakteristika.....	9
História obce.....	12
Symbyly obce.....	19
Prvá svetová vojna.....	20
Druhá svetová vojna.....	22
Richtári, predsedovia a starostovia.....	24
Obecné zastupiteľstvo.....	25
Školstvo.....	26
Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť.....	28
Významný rodák Jozef Urbanovský.....	29
Vojenský útvar.....	30
Poľnohospodárstvo.....	32
Kultúrne pamiatky.....	34
Niečo z dávnej minulosti.....	39
Pamätníky, tabule a kríže.....	48
Cintoríny a Dom cirkevných obradov.....	50
Kultúrny dom.....	52
Knižnica.....	54
Spoločenské organizácie.....	56
Amatérski maliari.....	68
Zaniknuté organizácie a spolky.....	70
Prehľad dôležitých udalostí v histórii obce.....	72
Aké sú plány obce do budúcnosti?.....	75
Podakovanie.....	77







Všeobecná charakteristika

Obec Maršová – Rašov z hľadiska územno-správneho členenia patrí do okresu Bytča a Žilinského kraja, z regionálneho hľadiska do regiónu Horného Považia a z hľadiska vyššieho územného celku do Žilinského samosprávneho kraja.

Geografické údaje

Zemepisná šírka: 49° 10' severnej zemepisnej šírky.

Zemepisná dĺžka: 18° 30' východnej zemepisnej dĺžky.

Nadmorská výška: 310 m (Maršová), 302 m (Rašov), rozloha: 9,6 km², obec sa nachádza v severozápadnej časti Slovenskej republiky 7 km na juhozápad od okresného mesta Bytča. Najnižšia nadmorská výška v okrese Bytča – na mieste, kde rieka Váh opúšťa okres je 298 m. V časti Hradište siaha do výšky 602 m. n. m. Katastrálne hraničí s obcami Predmier, Súľov – Hradná, Plevník – Drienové, Jablonové a Bytča.

Reliéf, klíma a vodstvo

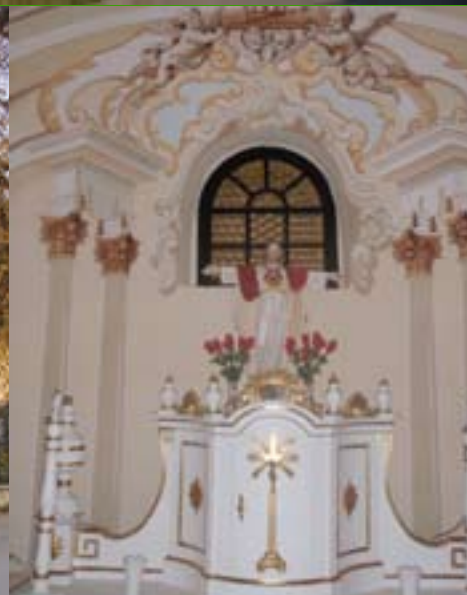
Obec Maršová – Rašov sa rozprestiera v Bytčianskej kotline, ktorá tvorí hranicu medzi Javorníkmi, ktoré patria do vonkajších Západných Karpát a Strážovskými vrchmi, ktoré patria do vnútorných Západných Karpát. Predstavuje iba rozšírené údolie Váhu medzi Žilinským a Púchovským prelomom. Jej povrch tvorí poriečna niva Váhu a jeho nízke terasy. Západná časť chotára na pravom brehu Váhu zasahuje do Podjavorníckej vrchoviny a kotlina smerom na východ prechádza do vr-

choviny Súľovských skál. Súľovské vrchy sú budované paleogénnymi vápenitými zlepenkami, ktorých zvetrávaním vznikli ostré skalnaté hrebene a zaujímavé skalné skupiny. Sú súčasťou Strážovských vrchov a teda z hľadiska geologickej stavby patria do kryštálicko – druhohorného pásma vnútorných Západných Karpát. K Strážovským vrchom patrí aj časť bradlového pásma, v ktorom vyniká najmä vápencová skupina Veľkého a Malého Manína, rozdelená Manínskou tiesňavou. Javorníky sa vyznačujú odlišnou geologickou stavbou a patria k flyšovému pásmu Karpát. Jeho charakteristickým znakom je mnohonásobné striedanie vrstiev rozdielnych hornín – pieskocov rozličnej veľkosti zŕn a ílovitých bridlíc, resp. ílovcov. Pre flyšové pásmo sú charakteristické zosuvné procesy. Zosuvy podmieňuje najmä nerovnomerná nasiakavosť sedimentov a s tým súvisiace kĺzanie po vrstvových plochách ílovcov a ílovitých bridlíc.

Podnebie patrí do mierne teplej, vlhkej oblasti. Počet letných dní v roku je 50, s priemernou teplotou 25° C. Zima je chladná s teplotou v januári pod -3° C.

Vodstvo

Hydrograficky územie spadá do povodia Váhu, keďže ho Váh odvodňuje so svojimi ľavostrannými prítokmi Rašovským (pramení pod „Rehorom“) a Maršovským potokom (pramení „Pod Plešom“). Rieka Váh patrí do povodia rieky Dunaj a úmoria Čierneho mora. Na území obce sa nachádza viacero oficiálne neevidovaných studní. V posledných rokoch ich počet ubúda a ich majitelia prechádzajú na



verejný vodovod ako zdroj pitnej vody. Deje sa tak najmä v dôsledku poklesu hladiny v studniach, ba až ich vyschnutia, ako dôsledku nadmerne suchých období v roku. Vplýva to aj na vodný režim miestnych potokov, keď v období sucha došlo takmer k vyschnutiu Maršovského potoka.

Príroda

Rastlinstvo: Stupeň bukových lesov

Prevažujúci porast: zmiešané lesy, popri Váhu zostatok lužných lesov. Územie sa vyznačuje bohatou a pestrou vápencovou flórou.

Chránené druhy rastlín: vstavač vojenský, ľalia zlatohlavá

Živočístvo

Prevažujúce druhy živočíchov: z poľovnej zveri ide najmä o zver jeleniu, srnčiu, diviačiu, muflóniu (tá bola nasadená na obohatenie fauny v roku 1959).

Vzácne a chránené živočíchy: chrobák bystruška zrnitá, z plazov jašterica krátkohlavá, z brodivcov bocian biely, volavka popolavá, zo spevavcov drozd čvíkotavý.

Demografické údaje

Celkový počet obyvateľov obce k 31. 12. 2008 bol 801. Hustota zaľudnenia je 82 obyv./km². Prevažná časť obyvateľov obce býva v časti Ra-

šov – 78,7 % a zvyšok 21,3 % v časti Maršová.

Vývoj počtu obyvateľov v rokoch 1869 – 2008 podáva nasledovná tabuľka, z ktorej vyplýva, že od roku 1900 až do roku 1970 celkový počet obyvateľov sústavne stúpala. V rokoch 1971 – 1990 došlo k značnému poklesu počtu obyvateľov a to až o cca 20 %. Na uvedenom poklese sa predovšetkým podieľala stavebná uzávera v obci, v dôsledku ktorej časť obyvateľov bola nútená sa presťahovať najmä do Považskej Bystrice, Bytče a Žiliny. Tento nepriaznivý vývoj sa po roku 1990 podarilo zastaviť a od roku 2000 bol zaznamenaný mierny nárast počtu obyvateľov. I keď trend mierneho rastu počtu obyvateľov trvá až do súčasnosti, celkovo možno konštatovať jeho stabilizáciu.

Z hľadiska štruktúry podľa pohlavia v počte mierne prevládajú ženy – 339 oproti mužom - 319.

Podiel miery nezamestnanosti v obci k 3/2009 je 9,78 % čo predstavuje 36 osôb, pričom väčší podiel majú ženy – cca 7 %.

	Počet		Počet	
Rok	obyvateľov	Rok	obyvateľov	
1869	471	1980	838	
1880	445	1990	743	
1890	426	2000	765	
1900	445	2001	764	
1910	467	2002	759	
1921	483	2003	773	
1930	538	2004	780	
1950	668	2005	781	
1961	891	2006	779	
1970	936	2007	785	
		2008	801	

Národnostná štruktúra

V štruktúre obyvateľstva podľa národnosti, ktoré žije na území obce Maršová – Rašov je dominantnou slovenská národnosť, na ktorú pripadá 99,8 %. Zvyšok pripadá na národnosť poľskú – 0,1 % a rovnako 0,1 % pripadá na ostatnú, resp. nezistenú národnosť.

Štruktúra obyvateľstva podľa religiozity

Majoritné zastúpenie v štruktúre podľa religiozity majú rímskokatolíci 96,5 %, ďalej evanjelici augsburského vyznania 1,6 % a gréckokatolíci 0,1 %. Bez náboženského vyznania je 1 % a niečo menej – 0,8 % pripadá na nezistené náboženské vyznania.

Vybavenosť bytového fondu

V rámci trvalo obývaných bytov môžeme konštatovať, že väčšina bytov je plynofikovaná – 83 %. V súčasnosti je na verejný vodovod napojených 87,7 % domácností, bez vodovodu je 11,8 % domácností. Keďže kanalizácia v obci nie je, prevažná časť bytov je napojená na septik, resp. žumpu – 88,6 %. V súčasnosti sa rodinné domy zapájajú na samostatné ČOV. Viac než 85 % bytov má kúpeľňu, resp. sprchovací kút.

História obce

Terajšia obec Maršová–Rašov sa skladá z dvoch samostatných častí. Časti Maršová a Rašov, nachádzajúce sa na jednom katastrálnom území Maršová, vznikli zlúčením obcí Urbanov, Rašov a Maršová. Územie, ktoré sa zahrňovalo pod Považskú Bystricu, bolo veľké a siahalo od Orlového po Prečín a ďalej po Vrchteplú a Plevník. Spomína sa aj Predmier a jeho pôvodný názov Granna a udáva sa, že pod Predmierom pred tatarským vpádom v roku 1241 sa rozumeli chotáre dnešných obcí Jablonové, Maršová, Mikšová a Drieňové.



Erb rodu Urbanovských

Urbanov

Najstaršou spomínanou obcou je Urbanov. Urbanov sa prvýkrát spomína v písomných prameňoch v roku 1269 – bol kuriálnou obcou. Patril zemianskym rodinám Urbanovských a Hrabovských. Hoci to bola malá obec, ktorá mala v roku 1598 len 4 domy, v historických prameňoch sa vyskytuje často.

Jej názov mal rôzne podoby:

- Urbanou 1406
- Vrbanou 1458
- Wrbanowc 1504
- Benyo – Urbano 1808
- Zrbanó 1880 – 1895

Rod Beňovských

Zeman Beňovský býval v Urbanove. Podľa jeho krstného mena sa volala časť obce – Urbanov.

Rod Beňovských pochádzal z Poľska. Beňovskí boli dvaja bratia, menom Benjamín a Urban.

Boli ako vojenský hodnostári na podhradskom hrade. Toho času sa previnili vzburou proti kráľovi Matejovi. Pred stíhaním spravodlivosti ušli do Poľska. Po určitej dobe sa vrátili ku kráľovi prosiť o milosť. Milosť im bola udelená a k tomu im kráľ Matej pridal časť zeme, aby si na nej založili svoje panstvo.

Majetok si pomenovali po svojom krstnom mene. Pôvodne býval Urban Beňovský pri Váhu, kde boli lipy, tam mal aj svoj mlyn. Mal svojich poddaných a „robotárov“, ktorí sa usadili v okolí majetku. Tak vznikol Urbanov. Prišla veľká voda a poškodila mu dom tak,

že bol neobývateľný. Pretože sa obával ďalšej povodne, vystaval si dom na horevedenom mieste, kde ešte aj teraz bývajú potomkovia rodu Beňovského (viď Pamätná kniha obce, archív Bytča, pobočka Žilina).

Do držby Urbanova sa postupne dostali i členovia zemianskej rodiny Beňovských. Gábor Beňovský starší bol zemepánom Urbanova v roku 1770. V uvedenom roku v obci žili i rodiny Jána Babčana. Z obdobia Urbárskej regulácie a neskoršej komasácie sa zachovali i miestne názvy Záhumnie, Pred Lazovce, Dolné Hony, Dolné Pažitie, Dolné Lúky, Hlavy a pod.

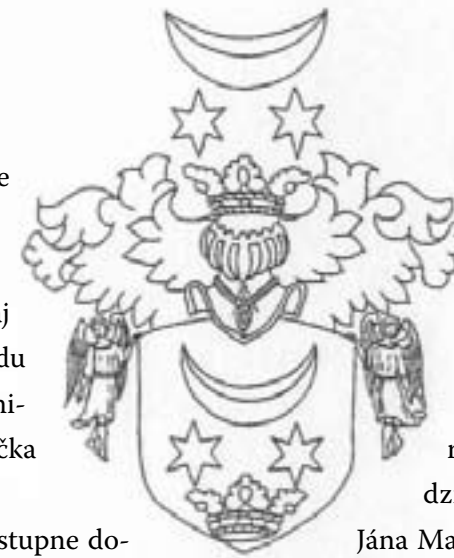
Urbanov sa s Maršovou zlúčil v roku 1898. V roku 1784 mala obec novú pečať spoločne s Beňovom. V pečatnom poli bol jazdec na koni s tasenou šablou, obrátený vľavo. Pečať Urbanova ako samostatnej obce sa nepodarilo zistiť.

Maršová

Prvý písomný doklad o obci Maršová je z roku 1400, keď sa spomína ako:

- Marsowafalwa
- Marssowa 1773
- Marsifalu 1892 – 1895
- Maršovka 1920

Obec mala v roku 1598 21 domov, v roku 1784 21 domov, 24 rodín, 134 obyvateľov. Obec patrila panstvu Považská Bystrica, neskôr zemianskym rodinám, pričom najväčším vlastníkom bola rodina Maršovských. V roku 1548, keď bola obec ešte súčasťou považsko – bystrického hradného panstva, sa uvádza v obci ako nobiles (t. j. šľachtic) František Salgay.



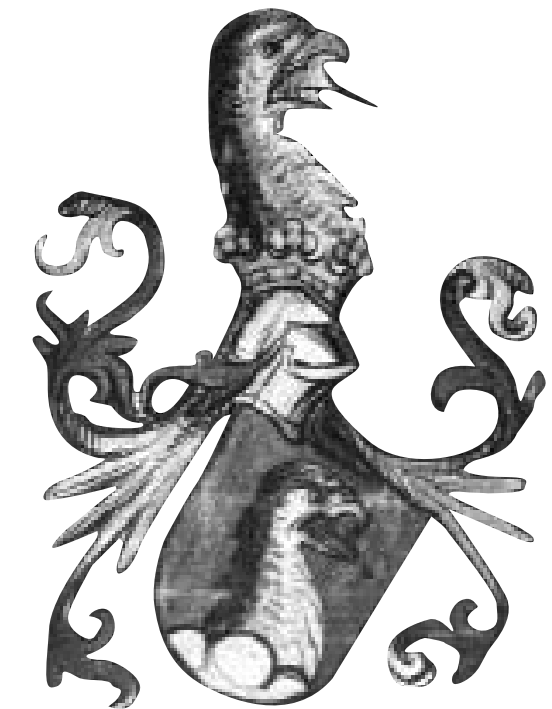
V 16. storočí sa obec dostávala do rúk Maršovských.

V roku 1559, po smrti Ľudovíta Maršovského, sa síce vyšetrovalo okupovanie Maršovej Podmanickými, ale už v roku 1599 sa obec rozdelila medzi Gašpara, Michala, Františka a

Jána Maršovských. Napriek tomu však neustávali spory o časti územia obce.

V rokoch 1605 – 1609 neutícha spor Štefana, Mikuláša a Gašpara Maršovských s Imrichom Balasom o les Hradisko.

Viac historických údajov je o rode Maršovskovcov, ktorý odvodzuje svoj zemiansky pôvod od Petra Bútoru. Tomu Ctibor zo Ctiboric donaçnou listinou daroval obec Jablonové, kde si Peter Bútor zriadil svoje rodové sídlo. V



Erb rodu Beňovských

Erb Gašpara Maršovského z r. 1430 udelený kráľom Žigmundom

roku 1434 získal aj obec Maršovú. O štyri roky neskôr jeho syn Blažej Bútor viedol majetkový spor s Imrichom Žigmundom zo Súlova o chotárne hranice viacerých obcí, medzi nimi i Mikšovej. Rodu majetkovo patrilo niekoľko obcí,

Mezepis z r. 1851





Mezepis z r.
1851

od roku
1526 Mikšová,
v ktorej od 16. storočia
Maršovskovci mali kúriu.

Členovia Maršovského rodu sa často spomínajú v sporoch o majetky. Známy je napríklad spor z roku 1498 o majetok, nachádzajúci sa medzi Predmierom a obcou Jablonové, ktorý viedli sporné strany Ján Podmanický a Václav Maršovský, alebo v roku 1524 spor o Jablonové medzi rodinou Maršovskovcov a Michalom Podmanickým. V literatúre je známy volebný spor z roku 1848 o miesto poslanca medzi zápalistým národovcom Eugenom Geromettom, rím. kat. farárom z Bytče a šľachticom Bernátom Maršovským, ktorému nezákonne pomáhal príbuzný, hlavný slúžny Mórica Maršovský. Z rodu Maršovskovcov pochádzali vysokí vojenský a župní hodnostári, ktorí riadili Trenčiansku stolicu.

Kráľ Ferdinand predal považsko-bystrické panstvo Gašparovi Serédimu a jeho manželke Anne Méreiovej. V listine je priamo uvedené, že sa predáva hrad i s mestami Považská Bystrica a Predmier ako aj poddanské osady: Plevník, Rašov, Štiavnik, Hvozdnica a to so všetkými požitkami, príslušenstvami, ako sú pôda, polia, lesy, pastviny, horské nivy, doliny, rieky, rybníky, potoky, mlyny a služobníctvo ako aj s poží-

vacími
právami.

Súvislosť obce a zemepánov Maršovských s Thurzovcami sa datuje v roku 1611, kedy zemepáni Štefan a Mikuláš Maršovskí boli prísediacimi súdneho sporu, ktorý začal 2. januára 1611 na bytčianskom zámku – súd s Alžbetou Bátorovou.

Maršová sa vyvíjala ako kuriálna obec. V roku 1770 bol zemepánom Jozef Maršovský. V tomto období sa uskutočňovala Urbárska regulácia Márie Terézie.

Nezrušila síce poddanstvo, ale týmto urbárom boli stanovené a hlavne spísané určité pravidlá a povinnosti, a to ako na strane zemepána, tak na strane poddaného.

Za obec s vyslanou regulačnou komisiou rokovali – richtár Juraj Krajčí, prisažný Juraj Ondruš, Matej Dorník a za starších obce Martin Krajčí a Juraj Ďurika. Urbárska tabuľka, ktorá vznikla v tejto súvislosti uvádza ako ingilínov, ktorí vlastnili dom a boli poddaní Antona Maršovského: Ján Svrček, Martin



V mestskom
archíve v Bytči
sa nachádza
„TEREZIANSKY
URBÁR“

Dorník, Juraj Krajčí. Jozef Maršovský mal v obci poddaných: Jána Ondruša, Juraja Ďurika, Martina Krajčího, Adama Krajčího a Mikuláša Šagáta. Poddanými Juraja Maršovského boli: Ján Turkaj, Juraj Turkey a Michal Furenda, Ján a Mikuláš Kováč spolu s Pavlom Strženým boli poddaní Adama Maršovského. Všetci boli povinní odpracovať pre zemepánsku vrchnosť 18 dní do roka s párom dobytka. Tento poddanský stav trval až do roku 1848, do zrušenia poddanstva.

Maršovskí obyvatelia sa však už od roku 1838 súdili so zemepánom Karolom Maršovským o role a lúky v extraviláne obce. Spor sa ukončil „priateľským pokonaním“ až v roku 1862. Dohoda bola spísaná medzi Moricom Maršovským (synom Karola Maršovského) a obyvateľmi obce Pavlom Blaškom, Jánom Mikovcom, Jánom Šagátom, Jozefom a Janou Ondrušovou, vdovou po Jánovi Ondrušovi, Jánom Jurikom, Jurajom Šúkalom, Jánom Dornikom, Ondrejom Kolkom, Štefanom Končekom, Ondrejom Dvorským, Jurajom Rezákom, Ondrejom Šefčekom, Jurajom Šefčekom a Jánom a Jozefom Tarhajom.

Bývalý zemepán odovzdal uvedeným občanom do plného užívania ich grunty, ale museli ich vyplatiť. Náhrada vychádzala z robôt a poddanských povinností, ako boli štvrťročné poplatky, práca s dobytkom, alebo ručné práce pre vrchnosť. Po rôznych úpravách sumy vyplatili obyvatelia Maršovej 305 florenov v striebre, a to 150 florenov ako náhradu pozemkov v extraviláne a 155 florenov za zanedbané 14 ročné roboty.

Obec Maršová používala pečať, v obraze ktorej sú traja pochodujúci (na marše) vojaci so šablami pri páse.

V roku 1909 zakúpilo 12 rodín z Kysúc – Oščadnice majetok od grófa Morica Maršovského za 235 tisíc zlatých. Kúpili celý chotár

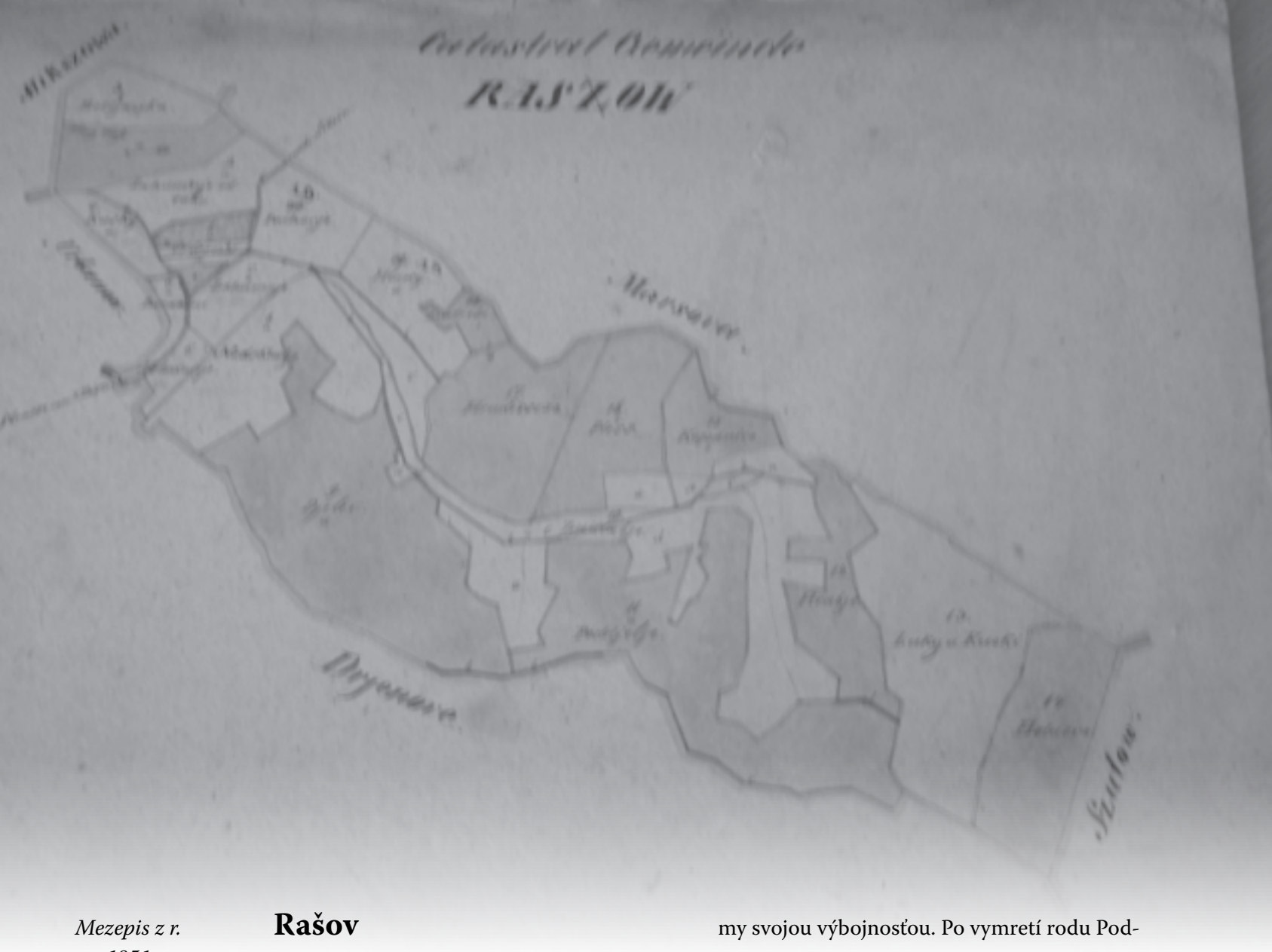
aj s kaštieľom. Vyjednávanie o kúpe chotára v Maršovej zabezpečoval Jozef Tomaník z Oščadnice. V tomto roku sa aj prisťahovali do tunajšej obce. Boli to rodiny: Tomaník, Ševčík, Blahovec, Škola, Kvašňovský, Kubuš, Trúchly, Drahňák, Jurčaga, Bacmaňák, Krkoš a Višňák.

Nakoľko maršovské rodiny boli veľmi zadlžené a nemali na celkovú komasáciu pôdy (rozmeriavanie parciel i lesa zememeračmi bolo dosť drahé), rozhodli sa spoločne všetci



Maršovci predať kaštieľ a tak dokončiť komasáciu. Kaštieľ od občanov kúpil Ján Móry (hudobný skladateľ) s matkou. Moryová vlastnila koňa s kočom. Kočiša jej robil Ničpán. Neskôr odišli do Budapešti a do Maršovej sa vracali iba v lete. Pochovaná je v Banskej Bystrici.

Rodinný dom
Tomaníkovcov



Mezepis z r.
1851

Rašov

Obec Rašov sa prvýkrát spomína v roku 1439 ako súčasť panstva Považská Bystrica. Názov obce je odvodený od rastliny „rasso“, ktorej sa na okolí dobre darilo. Okrem toho sa uvádza v prameňoch ako:

- Poss seuvilla Rasov r. 1439
- Poss Rassow r. 1458
- Poss Rassowa r. 1471
- Rasov r. 1519
- Rassow r. 1524

V roku 1598 mal 21 domov, v roku 1784 to bolo 47 domov, 68 rodín a 340 obyvateľov, v roku 1828 – 63 domov a 366 obyvateľov.

Panstvo Považskej Bystrice jestvovalo podľa písomných údajov od konca 14. storočia. Panstvo malo viacerých majiteľov. V roku 1458 ho získal rod Podmanických z Podmanína, zná-

my svojou výbojnosťou. Po vymretí rodu Podmanických, v roku 1553, dostala na majetok panstva dočasnú listinu Anna Méreyová, ktorá sa vydala za Gašpara Šeredyho a po ovdovení zasa za Andreja Balašu z Ďarmot. Územné zmeny na panstve nenastali ani vtedy, keď Imrichovu čiastku cisár Leopold skonfiškoval a daroval ju Szapáryovcom.

Oba rody, ktoré vlastnilo panstvo Považská Bystrica mali svoje podiely v Rašove i v roku 1770. V tom čase na čele obce boli richtári Michal Ilko a prisažní Andrej Prášek, Ján Lacko, Ján Kucmen, Juraj Chladný, Michal Vihnát, Štefan Pružinský, Juraj Tretinár, Štefan Michálek, Ján Ilko, Juraj Michálek a Juraj Dúbravka. Szaparyovci spolu s Balášovcami vystupovali ako majitelia jedného panstva, čo sa prejavovalo najmä v spoločnom konaní panských súdov a v spoločnom rozhodovaní pri voľbách

richtárov.

Tieto dejiny panstva sa premietli i do histórie obce. Ale ani držba Szapáryovcov a Balášovcov nebola celkom bez problémov. Svedčí o tom spor z roku 1616 o prešetrovaní hraníc chotára obce Rašov s majiteľom famílie Urbanovských. V záujme Imricha Balášu a Alžbety, manželky Žigmunda, vypovedalo 163 svedkov. Boli to obyvatelia z okolitých obcí Maršová, Predmier, Súľov, Hradná, Bytča, Hričov, ale i zo vzdialenejších obcí Púchov, Nimnica, Dubnica, Žilina ale i Vizovic, Meziřížic a pod.

Všetci rodáci – svedkovia v spore zhodne vypovedali, že Rašovský chotár bol vždy až po potôčik, ktorý tiekol tesne pod domom Urbanovských. V neskoršom období sporné boli i lesy a pastviny v chorári Rašova: Kopanice, Osikovec, Pod Osikovcom, Lúky, Holazne, Hradište, Jakubová, Kračiny, Hrabje, Pod Hradištom, Brezov vršok, Uhrabie, Šípky, Podskalie, Duľahel, Lazy, Dielec, Vrch Haja a Gáborové.

Richtár obce i občania regulačnej komisii uviedli, že obec síce nemá žiadny urbár, ale má určité povinnosti voči zemepánom. Poddaní boli povinní pracovať s dobytkom na pôde zemepánov, vypomáhať v čase žatvy, kosenia a hrabania sena a pod. Lúky kosili dvakrát do roka. Deviatok z obilia panstvu neodvádzali, drevo na kúrenie i stavbu domov brali zo svojich hôr.

Uviedli však i to, že nevedia zabrániť záplavám Váhu, hoci sa snažia o reguláciu brehov. Omnoho viac ako dnes bolo rozšírené pestovanie strukovín, kapusty, konope. Technika používania v poľnohospodárstve bola primeraná dobe. Chov dobytká, čo sa týka úrovne, prevyšoval pestovanie obilnín. Pre nedostatok krmiva bol dobytok, okrem najtuhších zimných mesiacov, pod holým nebom, čo isto neprispelo k jeho kvalite. Hovädzí dobytok bol

prítomným jedným z najväčších bohatstiev našich sedliakov.

V tomto období žili v Rašove rodiny: Dúbravka, Chladný, Križan, Bučo, Prášek, Ďurjaček, Lacko, Ilko, Hajný, Majbuch, Štrbík, ako poddaní grófa Jána Szapáriho. Barónovi Gabrielovi Balašovi patrili rodiny: Vrabel, Klapčík, Janica, Michálek, Kucmen, Tretinár, Husár, Pružinský, Vihnát, Magát, Slúka, Tunák, Duriaček, Gajdoš, Štrbík. Barón Ladislav Balaša vlastnil rodinu Michálek. Títo poddaní boli povinní odpracovať určitý počet dní pre zemepána s dobytkom, alebo urobiť príslušnú ručnú robotu. Všetci platili „peňažný činž“ a odovzdávali drevo na kúrenie, maslo, kapúnov, kurence a vajcia.

Obec Rašov používala viacero variant pečatí. Bola to napríklad nedatovaná pečať – v obraze sedí kráľ na tróne, v ľavej ruke drží žezlo. V roku 1887 bola použitá pečať s podobným námetom: muž – veľmož sedí na ozdobnom kresle, v napriahnutej pravej ruke drží paličku, v ľavej drží na kolenách knihu.



Zlúčenie obcí

Urbanov, Rašov a Maršová sa zlúčili v roku 1898.

Oficiálny názov obce Maršová – Rašov vznikol nariadením vlády číslo 71/1998 zo dňa 18.3.1998 s účinnosťou od 1. 4. 1998. Symboly našej obce spracoval INTERIER Hlohovec.

K tvorbe výtvarného návrhu erbu obce Maršová – Rašov sa pristupovalo špecifickým spôsobom vzhľadom k tomu, že obec sa v minulosti skladala z troch samostatných častí, ktoré sa postupne zlúčili.



Maršová



Rašov

Aby nedošlo k prehusteniu symbolov v štíte erbu, vybrali sa z pečate obce Maršová, ako výrazný atribút, dvaja vojaci so šablami a z pečate obce Rašov kráľ sediaci na tróne.

Heraldicko-výtvarnou úpravou takto vzniká jedinečný erb – symbol obce Maršová – Rašov, ktorý svojimi atribútmi vychádza z histórie obce pri dodržaní všetkých zásad heraldiky.

Atribúty erbu vytvárajú jedinečný symbol nezameniteľný s erbami iných obcí.

Symbyly obce

Popis erbu

V modrom štíte, na striebornej pažiti zlatý trón, na ktorom sedí zlato odetý kráľ s červeným plášťom a zlato-červenou korunou. V pravici drží zlaté ríšske jablko, v ľavej ruke zlaté žezlo. Tróniaci kráľ je sprevádzaný strieborno-červeno odetými vojakmi so zlatými čižmami, pásmi a čapicami. Obaja držia strieborné šable so zlatými rukoväťami.

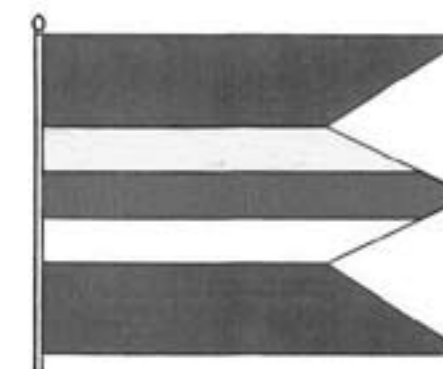
V heraldike je zlatá farba identická so žltou a strieborná farba s bielou.

Popis vlajky

Pri tvorbe obecnej vlajky sa vychádzalo z farieb erbu, pričom poradie pásov zaručuje nezameniteľnosť s inými obecnými vlajkami

Pôvodné názvy častí obce

Od Sv. Kríža, čo je medzi obcou Rašov a Plevník smerom na Žilinu po ľavej strane cesty sú Kapustniská. Po Pravej strane je Záhumnie od vrškov. Nad Rašovom juhovýchodne je Nádevsie. Od domku Bušovského po pravej strane celý svah oráčiny až po prvý jarok je Nádskladie. Úpätie kopca Mestušovvec sú Hlavy. Od cesty, ktorá vedie z dediny smerom do doliny až po chotár rašovský je Urešie – podhorie. Juhozápadne pod Hradištom je Podhradište. Od cesty napravo smerom do Žiliny, od Sv. Kríža Maršovského až po jarok, ktorý ide zo Stránic je Ustudničie. Od Sv. Kríža Maršovského smerom na juh, ako vteká potok rašovský do Váhu je Úbročie – záhumnie, kúty. Od jarku až po potok rašovský smerom na Žilinu je Záhumnie od vrškov. Konča dediny až po potok od Beňova sú Kúsky. Po ceste Urbanovskej smerom k Váhu po obidvoch stranách sú Horné a Dolné pažite.



Od Urbanova smerom na Plevník medzi štrekou a hradskou je Záhumnie. Od Sv. Kríža po pravej strane čo je medzi Rašovom a Maršovou sú Dlhé záhony, až po jarok je Záhumnie od jarku, po topole sú Záhrady od cesty na levú stranu až po dráhu je Sedlište, od dráhy až po Váh sú Mlatsky. Od potoka až po chotár predmerský po ľavej strane je Poddubnie. Po pravej strane sú Podedvory. Pod Hradištom na západ sú Diele, na severozápad sú Lúčky. V doline medzi Červenú horu a Hradištom jak vyviera lavý potok je Zápotočie, medzi lavým a pravým potokom je Medzipotočie.

(Pamätná kniha obce)

Prvá svetová vojna

V nedeľu večer 29. júla 1914 o 22.00 hod. prišiel do obce podnotár s trubačom a dal vytrúbiť poplach. Podnotár priniesol mobilizačné vyhlášky. Nastal ohromný rozruch. Všetci vojaci do 37 rokov boli povinní ihneď nastúpiť vojenskú službu. Lúčenie bolo ťažké. Nastali boje, boje kruté, vysilujúce a smrtiace. Zranení, nemocní, zajatí a padlí spôsobili v radoch bojovníkov značné straty a keď sa ukazovalo, že vojna potrvá ešte dlho, bolo nutné doplňovať bojovníkov. Preto na jeseň prvého roku vojny boli nariadené odvody všetkých mužov, ktorí predtým vojakmi neboli. Manželky vojakov, nakoľko výživa rodiny závisela na zárobku hlavy rodiny, taktiež nemajetné rodiny dostali príspevok na výživu formou potravinových lístkov, za čo dostali múku, cukor a rôzne drobnosti. Potravinové lístky sa vydávali na

notárskom úrade.

V prvej svetovej vojne bojovali:

Matej Tretinár, Anton Kadáček, Štefan Sýkora, Vinco Tretinár, Ladislav Beňovský, Juraj Gombár, Jozef Vrábel, Štefan Hudec, Vinco Kresáň, Vinco Kadáček, Justín Ilko, Jozef Jašo, Štefan Prášek, Leopold Novotný, Bernard Hertz, Filip Michálek, Tomáš Michálek, Justín Michálek, Rudolf Michálek, Tomáš Michálek, Štefan Michálek, Rudolf Michálek, Jozef Kolek, Ján Butko, Gašpar Šúkala, Vinco Butko, Ladislav Butko, Matúš Butko, Juraj Kucmen, Klement Tretinár, Felix Tretinár, Ondrej Janík, Šimon Vrábel, Michal Chladný, Šimon Chladný, Demeter Butko, Anton Klapčík, Michal Bučo, Štefan Butko, Lexso Butko, František Bučo, Gál Kadáček, Jozef Dúbravka, Jozef Michálek, František Sládek, Jozef Kresáň, Rudolf Rek, František Rek, Štefan Rek, Ján Škola, Justín Krajčí, Pavel Ševčík, Ján Kubuš, Jozef Jurčaga, Juraj Tomaník.

I. odboj – legionári – dobrovoľníci

Legionári z I. svetovej vojny boli František Rek, Ján Škola a Jozef Balšán. Dobrovoľníci Pavel Ševčík, Leopold Novotný, Dominik Višňák sa zúčastnili i bojov proti Maďarom pri Kotešovej.

Po skončení prvej svetovej vojny v roku 1918 nastala všeobecná demobilizácia, vojaci sa začali z frontov vracieť domov, na mnohých však ich rodiny čakali márne. Najneskôr sa vrátili legionári z Talianska, Francúzska a Ruska.

Česko – Slovenská republika

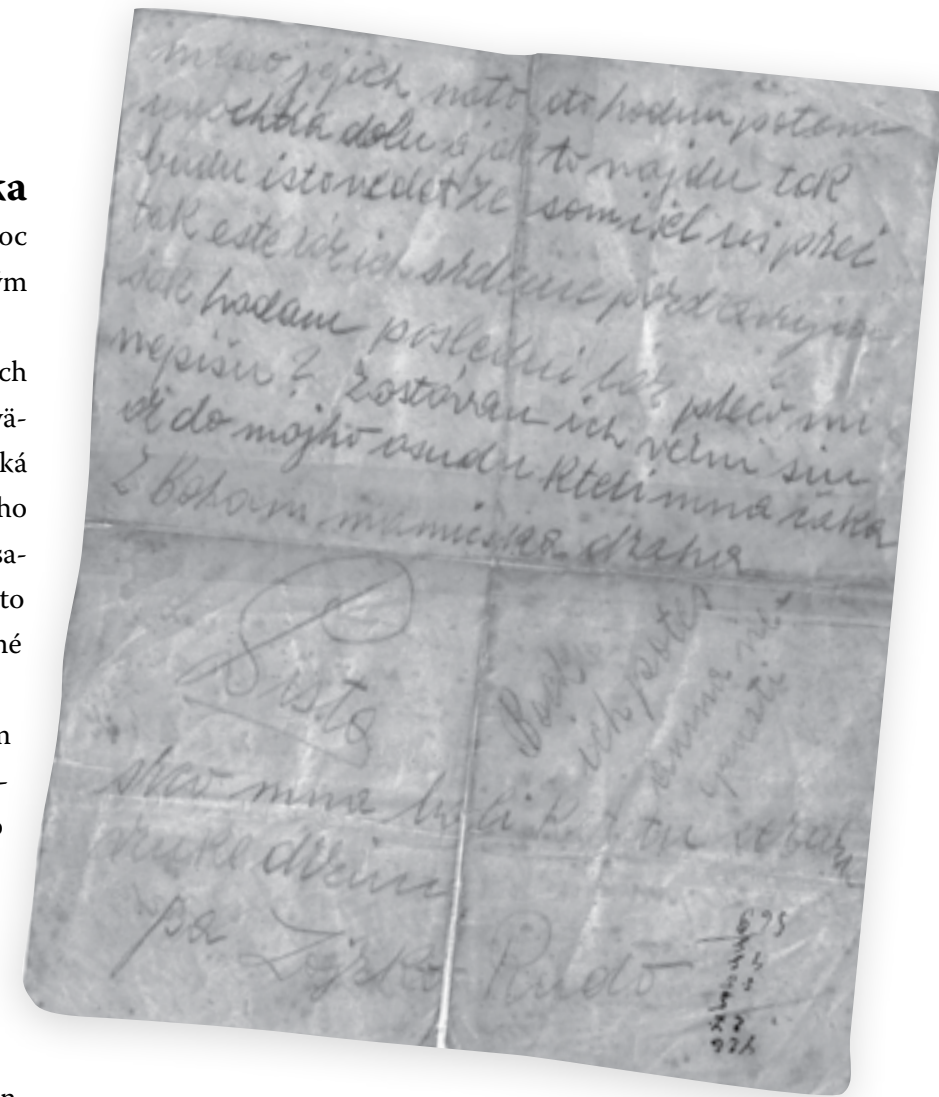
Dňa 28. októbra 1918 prevzal v Prahe moc Národný výbor a prijal prvý zákon, ktorým bola vyhlásená Československá republika.

30. októbra 1918 na porade politických predstaviteľov Slovenska v Turčianskom Svätom Martine sa oficiálne ustanovila Slovenská národná rada, prijala Deklaráciu slovenského národa, ktorou sa Slovensko pripojilo k samostatnému Československému štátu. Týmto pamätným historickým aktom bolo tisícročné poddanstvo Slovákov skončené.

V ďalších rokoch dochádzalo k zásadným zmenám vo všetkých oblastiach hospodárskeho, politického i kultúrneho života. Vo významnej miere k tomu prispeli zákony o školstve, osvete, o samospráve obcí, slobode tlače a mnohé ďalšie, ktoré sa v plnej miere týkali aj obyvateľov Maršovej – Rašova.

Na začiatku dvadsiatych rokov vznikla Slovenská ľudová strana (od roku 1925 Hlinkova slovenská ľudová strana), Republikánska strana poľnohospodárskeho a roľníckeho ľudu s celorepublikovou pôsobnosťou (častejšie známa ako Agrárna strana) a Sociálno-demokratická strana.

Začiatok 20. storočia v našej obci nebol ľahký. 28. október 1918 – deň, keď dohromady delá, okovy padli a slobodný národ si vydýchol, zostalo však veľa takých vdov a sirôt, ktorým zostali len plné oči slz a žiaľu, za tými, čo odpočívajú večným spánkom v cudzej zemi. Z našej obce sa nevrátilo 18 mužov: Ladislav Beňovský, Vincent Kresáň, Jozef Kresáň, Vincent Tretinár, Matej Tretinár, Anton Kadáček, Ján Ilko (Dolinčiných), Štefan Rek, Tomáš Michálek, Lajoš Butko, Matúš Butko, Štefan Sýkora, Šimon Vrábel, Štefan Chladný, Mikuláš Salášek (Hajných), Jozef Jurčaga, Ján Míchny, Jozef Gombár.



Časť listu Štefana Reka svojim blízkym z I. sv. vojny, ktorý vyhodil z vlaku pri prechode cez našu obec na ruský front

„Srdce ma bolí,
keď v ruke držím“ ...



Fotografia
Štefana Reka
(v strede)

Druhá svetová vojna

Slovenská republika

Dňa 6. októbra 1938 sa v Žiline zavŕšila snaha väčšiny slovenských politikov o autonómiu Slovenska a onedlho 14. marca 1939 pod patronáciou Nemecka vznikla samostatná Slovenská republika.

V septembri 1939 sa začala najstrašnejšia vojna v dejinách ľudstva. Nemci napadli Poľsko a prinútili aj slovenskú armádu pripojiť sa, i keď nie významne, do tejto agresie. Väčšina obyvateľov nechápala príčinu vojenského vpádu do Poľska, ale iba tušili, že to pre prostého občana nevestí nič dobrého. Starší občania si ešte pamätali hrôzy a trápenie počas prvej svetovej vojny na frontoch i v zázemí.

Druhá svetová vojna bola vyhlásená všeobecnou mobilizáciou. Účinok tejto vyhlášky bol rôzny – niektorí išli z presvedčenia, niektorí z nutnosti, že zákon kázal ísť svoju vlasť brániť. Nálada v celej obci bola smutná. Krátko po mobilizácii prišlo prvé rozhodnutie – odtrhnutie sudetského územia od republiky Československej, ďalej si začali uplatňovať svoje nároky Poliaci a Maďari. Po rozhodnutí arbitrážnej komisie 2. 11. 1938 bolo zo Slovenského územia odtrhnutých 10.561 km² s 910.000 obyvateľmi.

V obci sa začal život meniť. Nové politické zriadenie s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, ako jediným politickým subjektom, sa ujalo moci. Aktivita Hlinkovej gardy počas rokov vojny pomaly klesala. Vytratilo sa nadšenie a pri ústupe nemeckých armád na frontoch sa postupne vytrácali aj členovia.

II. odboj 1939 – 1945

V obci nebol samostatný oddiel, alebo partizánska skupina. Naši občania boli napojení na partizánsku skupinu Plevník – Drienové, pod vedením poručíka mjr. Popova, ktorá operovala v priestore Bytča – Súľov – Vrchteplá – Považská Bystrica. Ako organizovaný partizán v tejto skupine bol Jozef Butko pod vedením poručíka Michálka.

V inej partizánskej skupine bojoval Ondrej Michálek ako parašutista.

Občania okrajových domov pri horách, ktoré boli najčastejším útočiskom partizánov, veľmi aktívne pomáhali partizánom poskytovaním stravy, prístrešia a často dôležitých informácií.

Zvlášť výdatná pomoc bola po potlačení povstania, keď občania pomáhali pri ústupe partizánskych jednotiek cez Váh smerom na Štiavnik a Moravu.

Obete II. svetovej vojny

Z našej obce sa z ruského frontu nevrátil ako vojak základnej prezenčnej služby Jozef Novotný, ktorý zanechal po sebe manželku Annu rod. Kadáčkovú a syna Stanislava.

V koncentračnom tábore bol Jozef Ševčík z Maršovej, ktorý sa vrátil.

Prvé povojnové roky

V roku 1945 vojna skončila a začal sa mierový život. Roľníci začali obrábať polia, aj keď jar začala neskoro. Národný výbor mal veľké starosti so zásobovaním a udržiavaním poriadku v obci.



Ihneď po prechode a oslobodení I. čsl. brigádou 30. 4. 1945 sa aktivizovali občania, ktorí boli proti fašizmu a boli za Československú republiku.

Prvého mája 1945 sa vytvoril revolučný národný výbor, do ktorého boli zvolení – účastník II. svetovej vojny Anton Butko – predseda, Ignác Dorník – podpredseda, Jozef Jakúbek – II. podpredseda, Jozef Jurčaga – tajomník, Adam Butko st. – pokladník. Tento revolučný národný výbor pracoval s malými obmenami až do volieb 26. 5. 1946, kedy bol zvolený riadny miestny národný výbor.

V rokoch 1946 až 1948 zastával funkciu predsedu Jozef Tretinár Šúkala. V roku 1948 vykonával funkciu „Dočasnej správnej komisie“ Ľudovít Lodňanek.

V roku 1946 sa uskutočnili voľby do všetkých

zastupiteľských povojnových orgánov štátnej správy, svojich kandidátov do Národného frontu delegovali všetky politické strany. V tomto období začínal v obci silný predvolebný boj medzi politickými stranami Komunistická strana Slovenska (KSS) a Demokratická strana (DS).

Voľby sa uskutočnili 26. mája v priestoroch starej školy s týmto výsledkom:

- Demokratická strana – 269 hlasov
- Komunistická strana – 112 hlasov
- Strana slobody – 1 hlas
- Strana práce – 0 hlasov

Rašov v roku 1954

Richtári, predsedovia a starostovia

Zo zápisov a kroník sa dozvedáme, že každá obec má svoju osobnosť, ktorá ju riadi, usmerňuje a zveľaduje.

Prvá informácia z archívu z roku 1770 udáva, že na čele obce stál, teda richtárom bol Michal Ilko. Ďalšie roky nemáme písomne podložené. Pred i cez I. svetovú vojnu bol richtárom Jozef Kadáček. Po prvej svetovej vojne to bol Štefan Kresáň a v roku 1928 Alojz Vrábek – Slúka.

V rokoch 1929 až 1938 bol starostom miestny kováč Rudolf Rek. V rokoch 1939 – 1940 Anton Hrabovský a v rokoch 1941 – 1944 opäť Rudolf Rek, ako vládny komisár.

V roku 1945 nastúpil na čelo obce ako predseda miestneho národného výboru bývalý vojak – letec Anton Butko. V rokoch 1946 až 1948 zastával túto funkciu Jozef Tretinár – Šúkala. V roku 1948 vykonával funkciu „Dočasnej správnej komisie“ Ľudovít Lodňanek. Od roku 1949 do roku 1964 sa vo funkcii predsedu Miestneho národného výboru (MNV) vystriedalo viac občanov – Štefan Búšovský, Tomáš Tretinár, Ondrej Haľama a Alojz Butko.

Od roku 1964 až do roku 1980 vykonával funkciu predsedu MNV Anton Novotný. Administratívne práce vykonávala Žofia Smaková.

Na základe rozhodnutia vyšších stranických a štátnych orgánov došlo 1. 1. 1980 k vytvoreniu spoločného miestneho národného výboru pre obce Predmier – Maršová, Rašov so sídlom v Predmieri. K integrácii obcí dochádza z dôvodov vytvorenia väčších správnych celkov. V rokoch 1981–1986 bol predsedom spoločného miestneho národného výboru Štefan



Anton Novotný

Bednár a tajomníkom Štefan Kvašňovský. Funkciu predsedu občianskeho výboru vykonával Ladislav Ďurec.

V rokoch 1986 – 1990 bol predsedom Ladislav Masiarik a tajomníkom Anton Kadáček. Predsedníčkou občianskeho výboru bola Janka Švancarová, neskôr Ambróz Masiarik.

V roku 1990 došlo k jednaniu o vystúpenie zo spoločného národného výboru a osamostatnení obce. Verejná schôdza občanov sa konala 16 augusta v kultúrnom dome. Občania mali rozhodnúť o odlúčení od Predmiera. Dňa 30. 8. 1990 Okresný národný výbor (ONV) v Žiline vyhovel tejto žiadosti a schválil osamostatnenie obce. Obecný úrad v obci po odlúčení od Predmiera začal pracovať od 1. 1. 1991.



Anton Kadáček

Po dezintegrácii obce Maršová – Rašov od bývalého MNV Predmier bol 19. 1. 1991 za starostu obce zvolený Anton Kadáček, ktorý túto funkciu vykonával do 29. 12. 2006. Administratívne práce vykonávala do roku 2002 Božena Masiariková.

Obecné zastupiteľstvo

Rok 1991 – 1994

Zástupca starostu: Peter Vančík

Kontrolór obce: Jozef Michálek

Poslanci: Ladislav Ondruš, Rudolf Cedzo, Marta Kadáčková, Anton Chladný, Jozef Bučo, Mária Kurincová, Marian Schmidt.

Po odstúpení Rudolfa Cedzu, funkciu poslancu obecného zastupiteľstva vykonával Adam Karas.

V zozname voličov bolo zapísaných 531 voličov. Volieb sa zúčastnilo 327 občanov.

Rok 1994 – 1998

Zástupca starostu: Ambróz Masiarik

Kontrolór obce: Jozef Michálek

Poslanci: Marta Kadáčková, Marian Schmidt, Bohuslav Michálek, Dagmar Karasová, Anton Ševčík, Zdena Chvalníková, Ján Pitlík, Viliam Jantoš.

V zozname voličov bolo zapísaných 531 voličov. Volieb sa zúčastnilo 340 voličov.

Rok 1998 – 2002

Zástupca starostu: Ambróz Masiarik

Kontrolór obce: Jozef Michálek

Poslanci: Marta Kadáčková, Marian Schmidt, Pavol Čizmárik, Albert Čupec, Pavol Hrabovský, Dagmar Karasová, Peter Kamas, Peter Blaško.



Po úmrtí Pavla Hrabovského bol doplnený do radu poslancov Miroslav Šušlík.

V zozname voličov bolo zapísaných 554 voličov. Volieb sa zúčastnilo 395 voličov.

Rok 2002 – 2006

Zástupca starostu: Ján Balúch, neskôr Jozef Hraňo

Kontrolór obce: Jozef Michálek, ktorého po úmrtí nahradil Viliam Jantoš

Poslanci: Marta Kadáčková, Erika Ďurcová, Ambróz Masiarik, Emília Cedzová, Ludmila Ošťádalová, Ján Balúch.

V zozname voličov bolo zapísaných 581 voličov. Volieb sa zúčastnilo 432 voličov.

Rok 2006 – 2010

Vo voľbách do samosprávy obcí dňa 6. decembra 2006 bola za starostku obce zvolená Dagmar Karasová. Za zástupcu starostky bol zvolený Anton Klapčík. Za kandidátov na poslancov obecného zastupiteľstva zvolili občania 7 členné obecné zastupiteľstvo takto: Ambróz Masiarik, Anton Klapčík, Mária Vráblová, Ján Balúch, Milan Kvašňovský, Juraj Butko a Anton Kadáček.

V zozname voličov bolo zapísaných 597 voličov. Volieb sa zúčastnilo 429 občanov.

Po skončení volebného obdobia kontrolóra obce, funkciu kontrolórky začala vykonávať Viera Blažeková.

Od roku 2000 do roku 2006 administratívne práce vykonávali Jana Mináriková a Dagmar Karasová. Od roku 2007 administratívne práce vykonávajú Alena Balúchová a Andrea Butková.



Školstvo

Budova starej školy

„Po ľavej strane hradskej od Bratislavy stojí škola – stará budova školská. Budova táto bola zakúpená pre školu v roku 1860. Prvým majiteľom tejto budovy bolo okresné hejtmanstvo. Služny sa volal Chudovský, pôsobil tu asi 25 rokov. Po ňom kúpil budovu Büchler zo Súľova. Od neho ju kúpil gazda Jakubec, od ktorého budovu prevzala obec a zriadila tu školu. Prvým učiteľom bol gazda Štefan Bucha z Vrťže-ru. Prvá diplomovaná učiteľka bola Adela Bri-xová. Po nej nasledovali Alžbeta Marková, Alžbeta Bilčíková, Irena Beňovská, Bernardína Oborilová. V rokoch 1930–1931 bol správcom školy Jinrich Janálka, učiteľkou Mária Soláro-

vá. Po odchode Jinrich Janátka sa správkyňou stala Mária Solárova a učiteľom Rudolf Blahovec z Maršovej. Po nich nastúpili Mikuláš Fundárek, Ružena Klainová, Bohuslav Pospíšil a Jozefína Šumichrastová“.

(Pamätná kniha obce)

Vyučovalo sa v jednej miestnosti, pričom žiaci navštevovali školu len v zimnom období. Situácia sa zlepšila otvorením cirkevnej školy, ktorá sa spomína v roku 1924.

V roku 1948 bola daná do užívania nová budova školy, v ktorej bola zriadená Základná škola pre ročníky 1. – 5. V dôsledku nepriazni-

vého demografického vývoja, ktorý sa odrazil v postupnom poklese počtu detí v školskom veku, došlo na konci školského roku 1976/77 k jej zrušeniu. Počnúc 1. septembrom 1977 začalo z obce dochádzať do základnej školy v susednej obci Predmier 142 žiakov.

Materská škola

Rozhodnutím referátu školstva KNV v Žiline bola dňom 15. 9. 1950 v budove bývalej ľudovej školy zriadená materská škola. Školu navštevovalo 15 detí. Prvou učiteľkou bola slečna Šmahajčíková z Považskej Bystrice. Škola pre malý počet detí postupom času zanikla.

V novembri 1977 uvoľnením budovy bývalej ZDŠ sa vytvorili podmienky pre zriadenie materskej školy, ktorú obec a rodičia veľmi potrebovali. Preto sa ihneď pristúpilo k rekonštrukcii budovy na účely MŠ. Úprava budovy bola uskutočnená i napriek dosť náročným stavebným prácam v priebehu mesiacov august – október. Boli vytvorené 2 triedy, jedáleň, kuchyňa, špajza a sociálne zariadenie pre kapacitu 60 detí. Slávnostné otvorenie MŠ sa uskutočnilo 15. 11. 1977. Do novej MŠ sa prihlásilo 55 detí od 3 do 6 rokov. Prvou riaditeľkou MŠ bola odborom školstva ustanovená Mária Lovíšková z Predmiera a ako učiteľky tu pracovali Daniela Danišová a Marta Koniarová.

V MŠ sa vystriedalo niekoľko riaditeľiek: Mária Lovíšková, Božena Hvizdáková, Marta Ondrušová, Adriana Živná, ako aj učiteľiek: Daniela Danišová, Valéria Nováková, Mária Uríková, Marta Ondrušová, Eva Malá, Daniela Butková, Emília Uherková, Marcela Paštúrska, Eva Kamasová.

V roku 1988 sa uskutočnila rozsiahla údržba Materskej školy. V roku 2002 v rámci decentralizácie prešla MŠ pod správu Obecného úradu. Materskú školu navštevovalo 22 detí.

V tomto roku bola prevedená oprava MŠ – vonkajšia fasáda, nátery okien, strešných žlabov a vonkajších dverí.

V roku 2003 bola MŠ splynofikovaná.

Od septembra 2004 nastúpila na miesto riaditeľky MŠ Adriana Živná a do MŠ bolo zapísaných 28 detí.

V roku 2006 sa začalo s úpravami okolia MŠ – spevnili sa plochy dvora, upravitel' bezbariérový vstup, vysadili sa okrasné dreviny a upravitel' sa ostatné plochy.

V roku 2007 navštevovalo MŠ 27 detí z toho 7 predškolákov.



Materská škola

V súčasnosti sa o deti starajú 2 učiteľky Marta Ondrušová a Judita Cedzová, kuchárka Dagmar Smädišová a školníčka Aneta Machútová. Deti aktívne vystupujú na spoločenských podujatiach v obci.

Z dôvodu veľkého záujmu a počtu detí dochádza k jej rozšíreniu na jeden a pol triedu. V súčasnej dobe školu navštevuje 35 detí.

Materiálne technické vybavenie materskej školy je dostačujúce, bola zrekonštruovaná jedáleň, zariadenie má dostatok ležadiel, nábytku a vybavenia učebnými pomôckami. Na budove boli vymenené okná a dvere. Materská škola má vlastný vodný zdroj.

Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť

Obec spádovo patrí do polikliniky v Bytči a nemocnice s poliklinikou v Žiline. Praktický lekár je v susednom Predmieri. Kompletne vybavenú ambulanciu pre základné vyšetrenie má lekár aj priamo v Maršovej – Rašove, v priestoroch požiarnej zbrojnice, kde dochádza z Predmiera raz do týždňa. Uvedenú službu využívajú najmä starší a menej vládni občania.

Sociálna starostlivosť o občanov v dôchodkovom veku, invalidov, imobilných a prestárlych

občanov, ktorí nemajú zabezpečenú starostlivosť rodinnými príslušníkmi, je zabezpečovaná základným sociálnym poradenstvom, opatrovateľskou službou, prepravnou službou, stravovaním sa v školskej jedálni, roznesením stravy a dennými nákupmi.

Pre zlepšenie uvedenej situácie by bolo ideálne vybudovanie sociálneho zariadenia alebo aspoň denného stacionára pre seniorov, chorých a postihnutých občanov.

Významný rodák Jozef Urbanovský

Jozef Urbanovský – veľký národovec, katolícky kňaz, kultúrny a osvetový činiteľ (1793 – 1865)

Jozef Urbanovský sa narodil 1. septembra 1793 v osade Urbanov. Pochádzal zo zemianskeho rodu. Po absolvovaní teologických štúdií a kňazskej vysviacky (1817) kaplánoval vo svojom rodisku, v Starej Turej a v Modre. Od roku 1824 bol farárom v Mestečku (dnešný Leopoldov), od roku 1833 v Čachticiach. Pre svoje otvorené národné presvedčenie a otvorené vystupovanie mal veľa neprijemností s predstaviteľmi svetskej, ale aj cirkevnej moci. Dňa 28. 11. 1850 bol ostrihomským arcibiskupom Jánom Scitovským pozbavený čachtickej fary a musel odísť. Odsťahoval sa do svojho rodiska Urbanova, kde 2. 9. 1865 zomrel.

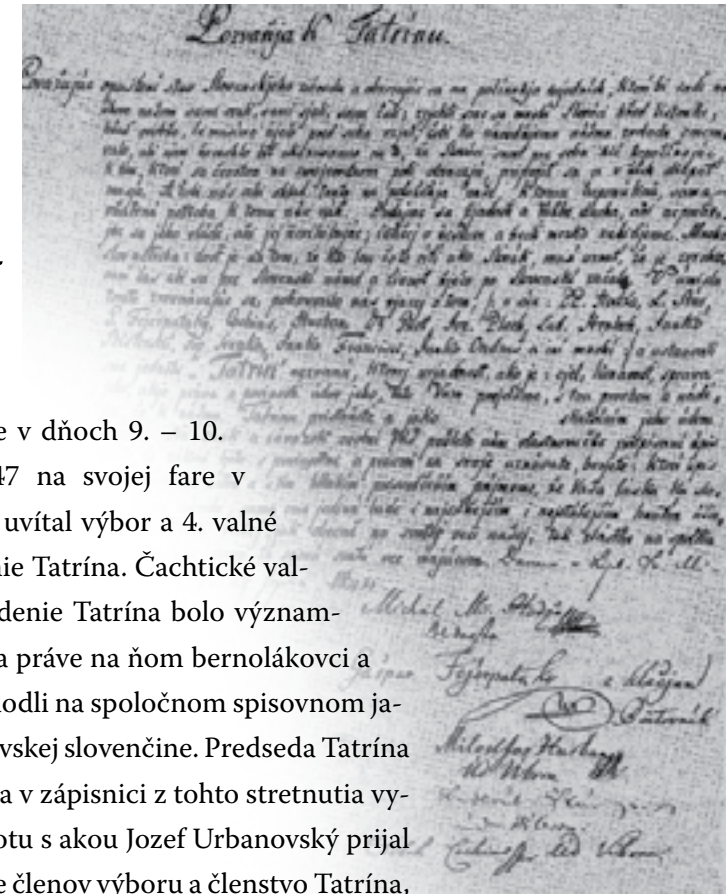
Pôvodne bol príslušníkom a podporovateľom generácie bernolákovcov na dolnom Považí a odberateľom jej tlače. Keď sa zoznámil s programom štúrovcov, stal sa jedným z nich aj vďaka členstvu v celonárodnom spolku Tatrín. Tento spolok bol založený v Liptovskom Svätom Mikuláši z iniciatívy L. Štúra. Jeho predsedom bol Michal Miloslav Hodža a členmi výboru boli: L. Štúr, J. M. Hurban, K. Kuzmány, S. Chalúpka, Štefan Závodník a iní. Hlavnými cieľmi Tatrína bolo podporovať kultúrnosť a vzdelanosť, vydávať a rozširovať vedeckú, náučnú i zábavnú literatúru v slovenskom jazyku, podporovať slovenských umelcov a národne zmýšľajúcich študentov, napomáhať šíreniu spolkov miernosti a pod.

Jozef Urbanovský sa otvorene angažoval v slovenskom národoslobodzovacom hnutí.

Je známe, že v dňoch 9. – 10. augusta 1847 na svojej fare v Čachticiach uvítal výbor a 4. valné zhromaždenie Tatrína. Čachtické valné zhromaždenie Tatrína bolo významné tým, že sa práve na ňom bernolákovci a štúrovci dohodli na spoločnom spisovnom jazyku – štúrovej slovenčine. Predseda Tatrína M. M. Hodža v zápisnici z tohto stretnutia vyzdvihol ochotu s akou Jozef Urbanovský prijal na svojej fare členov výboru a členstvo Tatrína, ktorému po dva dni rokovania poskytol nielen vhodné prostredie, ale aj mimoriadne srdečnú pohostinnosť. Za týchto optimálnych podmienok sa rokovania Tatrína v Čachticiach, akiste aj zásluhou Urbanovského ako hostiteľa, skončila nad očakávanie veľmi dobre.

Jozef Urbanovský mal povest vynikajúceho a skúseného hospodára. Vo svojich farnostiach propagoval moderné formy poľnohospodárstva. Šľachtil ovocné stromy, radil a poučoval roľníkov, ako majú postupovať pri pestovaní kvalitného ovocia. Zaoberal sa predovšetkým včelárstvom a ovocinárstvom. Stopy tejto práce na miestach, kde pôsobil, vidieť až podnes.

Jozef Urbanovský popri svojej práci kňaza vykonával neúnavnú národno – osvetovú činnosť. Bol nekompromisným bojovníkom za plné uplatnenie slovenského jazyka medzi ľuďmi, ako aj v úradnom styku. Usiloval sa o zblíženie katolíkov a evanjelikov, čím bol v tejto dobe aj veľkým priekopníkom ekumenizmu.



„Pozvanie“ do Tatrína



Vojenský útvar

V obci v roku 1952 zaznamenali udalosť, ktorá zmenila charakter našej obce – najmä Rašova. Ministerstvo národnej obrany „vyhliadlo“ našu dolinu ako priestor vhodný pre vybudovanie vojenských objektov.

Pod tieto objekty sa vykúpilo cca 70 hektárov ornej a lesnej pôdy. Bola to celá dolina od Tretieho jarku, pozemky zvané Lazček, Kňazská, Pustý Laz, Jakubová, Pod Vříškom, Podstránie, Záhradky, Uhrabie, Osikovec, Kráčina, Pri Salaši, Kopanica, Laz, Dolný Jarok a i. Dolina bola vzdialená od obce asi 5–7 km. V hornej časti doliny bola hrabová stará hora, nazývaná Hrábie. V tejto Hôrke boli vybudované maštale, zvané „Búdy“ na letné ustajnenie a pasenie mladého dobytku. V Hôrke sa veľmi darilo hríbom – dubákom. Táto časť chotára

bola rekreačným prostredím, kde si občania i v nedeľu radi zašli. Občania dosť ťažko prijímali túto skutočnosť.

- 27. 9. 1955 bol vydaný prvý rozkaz, ktorým sa zriadil vojenský útvar 6183 Rašov ako pobočka Ústredného leteckého muničného skladu s centrom v Chrástí u Chrudimi (r. 1955 – 1961);
- r. 1962 – vykonaná reorganizácia útvaru na 5. pobočku Ústredného leteckého skladu (r. 1962 – 1992);
- r. 1993 – reorganizácia útvaru z dôvodu rozdelenia ČSFR na VÚ 4258 Rašov – Ústredný letecký sklad s pobočkou vo Zvolene a v Rašove;
- r. 1995 – reorganizácia na 52. zásobova-

Obmurovanie velitelskej budovy



ciu základňu leteckej výzbroje a munície;

- 1. 10. 2002 – reorganizácia útvaru. Prepodriadenie útvaru pod MZ Nováky so zmenou čísla útvaru na VÚ 5730;
- 27. 9. 2005 – 50. výročie založenia útvaru;
- 1. 10. 2006 – reorganizácia útvaru. Prepodriadenie útvaru pod ZZ MT5 Martin so zmenou čísla útvaru na VÚ 5728;
- 1. 1. 2007 – zmena názvu základne na ZZZT5 Martina;

Ministerstvo obrany SR využíva tento priestor doteraz.

Vojenský útvar Rašov kedysi a dnes



Budovanie skladov v Technickom priestore



Poľnohospodárstvo

V poľnohospodárstve v našej obci nastala veľká zmena a to tým, že na ustanovujúcej schôdzi 15. marca 1958 prijali naši gazdovia rozhodnutie spoločne hospodáriť. V Rašove bolo založené jednotné roľnícke družstvo (JRD). Do JRD vstúpilo 92 členov, združili 235 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 174 ha ornej pôdy. V Maršovej vstúpilo do JRD 24 roľníkov celej obce, združili 80 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 64 ha ornej pôdy. Prvým predsedom JRD v Rašove bol Adam Jašek, v obci Maršová Pavol Ševčík.

K zlúčeniu JRD Maršová a Rašov s JRD Predmier došlo v roku 1970. Vo funkciách predsedu JRD sa vystriedali Jozef Kvašňovský, Vin-



cent Šefara, Ján Neubauer, Stanislav Červenec a v tomto období funkciu predsedu poľnohospodárskeho družstva vykonáva Ján Kružliak.



Bývalá družstevná budova v časti Urbanov

Kultúrne pamiatky

Kaštieľ

Prvotnými vlastníkmi kaštieľa bola zemianska rodina Maršovských, kde sa vymenilo viacero generácií tohto zemianskeho rodu.

V roku 1909 kaštieľ od Mórica Maršovského zakúpilo 12 rodín z Kysúc. Nakoľko tieto rodiny boli príliš zadlžené, kaštieľ od občanov kúpila pani Móryová, ktorá mala 3 dcéry. Po znárodnení vlastnil kaštieľ lekárnik Kajaba z Považskej Bystrice, ktorému bol skonfiškovaný.

30. 3. 1953 odovzdal MNV maršovský kaštieľ do užívania závod Považské strojárne Považská Bystrica na ubytovanie pre zamestnancov. Príslušné budovy kaštieľa a záhradu prevzalo do užívania JRD Predmier. V roku 1958 bol kaštieľ odovzdaný späť MNV. Nedostatočnou údržbou zo strany závodu bola budova značne schátralá. V roku 1965 rozhodnutím Stredis-

ka štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici bolo vyhlásené pamiatkové ochranné pásmo pre kultúrne pamiatky nachádzajúce sa v obci. Jednalo sa o kaštieľ v Maršovej.

V roku 1982 bola zahájená generálna oprava maršovského kaštieľa. Investorm bol n. p. Hydinárske závody Bratislava, ktorý chcel využívať kaštieľ na rekreačné účely. Bol to významný prínos pre záchranu tejto kultúrnej pamiatky. V roku 1985 pokračovali práce na generálnej oprave Maršovského kaštieľa – elektroinštalácia, vnútorné omietky, vonkajšia fasáda a zemný vrt v priestore Pod Jankovcom pre zabezpečenie vody do kaštieľa. V súčasnosti je kaštieľ v súkromnom vlastníctve, do ktorého ho Hydinárske závody odpredali.



Pohľad na kaštieľ



Historický park s cudzokrajnými drevinami a rastlinami je súčasťou kaštieľa



Lipová alej

Tvorilo ju 24 ks lúp malolistých vo veku od 100 do 200 rokov, s obvodom kmeňa 142 až 353 cm. Alej viedla od starej hlavnej cesty z kaštiela. Výstavbou novej štátnej cesty I. triedy bola vážne narušená. Z dôvodu prestárlych stromov bola značná časť vyrúbaná.



Kaplnka v Rašove

Pochádza z konca 18. storočia, na starej fotografii je ešte slamená strecha.



Kaplnka Povýšenia Sv. Kríža v Maršovej

Klasicistická kaplnka postavená v roku 1848 na spôsob antického chrámu na cintoríne v Maršovej.



Prícestná kaplnka v Maršovej

Pochádza z II. polovice 19. storočia.



Zvonica

Pochádza z polovice 19. storočia. Kedysi stála zvonica o niečo vyššie ako teraz. Pôvodná zvonica zhorela a miesto nej postavila obec v roku 1877 novú zvonicu s jedným zvonom. V príčelí je umiestnený obraz Panny Márie.



Vrch Hradište

V roku 1967 bol vyhlásený za kultúrnu pamiatku. Nachádza sa medzi Maršovou a Rašovom. Svoje meno má odvodené od hradiska z čias Veľkej Moravy. Nachádza sa tam valové opevnenie, datované pôrovitou keramikou na koniec doby laténskej. Svahy Hradišťa sú strmé. Opevnenie sa viaže ku križovatke ciest zo Súľova s považskou cestou.

Niečo z dávnej minulosti

Pri viacerých náhodných prácach sa podarilo získať stopy osídlenia, ktoré predchádzajú najstaršiu písomnú zmienku o obci o niekoľko storočí skôr:

Oblasť Náskladie

Výskyt atypických črepov preukazujúcich sídlisko zo staršej doby železnej – halšatu. Tesne pod cestou a nad potokom výskyt črepov preukazujúcich sídlisko mladšej doby železnej – neskorolátenského rázu

Oblasť Kopánka

Nachádza sa na východnom úpätí kopca Náskladie, tesne pod cestou a nad potokom sú stopy sídliska neskorolátenského.

Oblasť Hrábie

Na horskom výbežku pri rozhraní chotárov Rašov – Plevník – Jablonové sú tri mohyly, najskôr slovanské.

Oblasť Sedlište

Na Sedlišti plynovod prerazal mladohradištnú chatu. Ďalšie sú snád tesne vedľa seba.

Výskyt nerastných surovín

V katastri obce Maršová – Rašov, na úpätí vrchu Hradište, v lokalite Uhlisko sa v 19. storočí nachádzalo aj „na čierno“ kopal uhlie pre domácu potrebu občanov, čo bolo po I. svetovej vojne zakázané. Od tohto nálezu bol odvodený aj chotárný názov Uhlisko.

Kameňolomy

V obci boli dva kameňolomy. Prvý starší bol



Maršovský
potok

na úpätí Hradišťa, pri hradištnej ceste – volalo sa to „Na kopci“. Ťažil sa tam kameň pre potreby občanov, nakoľko väčšina základov rodinných domov bola z kameňa. Ťažilo sa len primitívnym spôsobom – „klinami a pajsrom“, kladivami a pod. Druhý kameňolom, ktorý sa nachádzal po pravej strane cesty do doliny v priestore „Kočacie“, bol otvorený v roku 1925 a slúžil na ťažbu kvalitného kameňa na škar-povanie Váhu v katastri obce. V kameňolome pracovali 3 občania talianskej národnosti, otec s dvoma synmi. Lámalo sa už dynamitom, na jeden odstrel sa vyťažilo 2 – 3 m³ kameňa, ktorý sa vozil k Váhu. Baňa bola v prevádzke asi do roku 1937.

Pálenie tehly

Tehla sa v obci páčila len ojedinele pre vlastnú potrebu. Dobrá ílovitá žltá hlina sa nachádzala a ťažila v lokalite „Duľahel“. Robila sa aj surová tehla, ktorá sa tiež používala na stavebné účely.

Vápenka

Vápeno sa páliło vo väčšom množstve v lokalite „Pod vrškom“, resp. pri „Salaši“, kde bola vybudovaná pec. Táto pracovala asi od roku 1905 do roku 1930. Kameň, vápenec sa ťažil vo vrchu Hoľazne.

Štrky

Štrkopiesok sa v našom chotári ťažil v značnom množstve na Váhu v Maršovskom kúte a pri „Prúdíku“ (ostrov) na Pažitách, ktorý sa nachádzal v mieste terajšieho vyústenia rašovského potoka medzi dvoma ramenami Váhu. Slúžil na pasenie dobytku, najmä volov po ukončení jarných poľnohospodárskych prác. Stáli tam staré vrbý i topole a hniezdili rôzne vtáky, ako vrany, datle, divé holuby, vodné vtáky. Nachádzali sa tam príjemné zátišia, vhodné aj na kúpanie. Váh každoročne až do vybudovania vodného diela vytváral zmeny toku.



Prúdik

Geple – žentúry

V obci sa po I. svetovej vojne objavili štyri geple, ktoré vlastnili väčší gazdovia. Poháňané boli koňmi. Geple len mlátili, ale nečistili zrno. Fungovali asi do roku 1935, kedy začala v obci

mlátiť prvá mláťačka – čistička na benzínový pohon, majiteľom bol Pavol Ševčík a Michal Bacmaňák z Maršovej. Židom a niektorým veľkým gazdom mlátila parná mláťačka Ďuriencička z Považskej Teplej. Mlátilo sa i ručnými mašinami – mlátačkami, ktoré ťahali štyria muži a jeden špajzoval. Malí gazdovia mlátili cepami.

Žentúry – kosačky na konský potah boli v tom období dve.

Povolania

Kováčne – vyhne

Kováčstvo bolo známe na širokom okolí. Už od 19. storočia bola v obci obecná vyhňa. Túto až do roku 1935 prenajímal kováčsky majster Jozef Fojtík, ktorý vždy zamestnával nejakého učňa a tovariša. Po ňom prevzal vyhňu a neskôršie aj od obce odkúpil Rudolf Rek, ktorý bol vynikajúci odborník na železo, najmä na podkúvanie koní a okovaní vozov. Vyhňu po II. svetovej vojne prestaval, zveladil a zmodernizoval. Je to dom č. 152, kde sa vyhňa ešte nachádza. S poľnohospodárskou veľkovýrobou od 50. rokov kováčstvo postupne zaniklo. U Reka sa vyučilo viac dobrých odborníkov – kováčov. Vyhňa pracovala s iným zameraním a náplňou až do roku 1973, kedy Rek zomrel.

Ludové liečiteľstvo – bosoráctvo

Aj v našej obci sa vyskytovala takáto činnosť. Ľudia verili v nadprirodzenú moc – pomáhať a zle robiť. Jedna občianka bosorovala tým spôsobom, že upiekla posúch, dala na krížne cesty, kade znepriatelená osoba chodila a keď ho prekročila, iste ju postihlo nešťastie, choroba alebo smrť. Aj ďalšie prevádzali takúto „činnosť“ k odobratiu kravám mlieko a privoľávali úhyn zvierat, hlavne dokázali dievčaťu

pričarovať mládenca a pod. Niektorí občania, ale najmä občianky, chodili aj na Hrozenkov k bosorkám žiadať o radu, o pomoc.

Babícule – pôrodné baby

V obci pôsobili 2 – 3 nekvalifikované babícule až do roku 1935, nakoľko pôrod v nemocnici bol len ojedinelý.

Naše rodičky, resp. ich rodina – manželia sa obracali na dve nekvalifikované pôrodné asistentky z Predmiera. Samozrejme aj z toho dôvodu úmrtnosť malých detí – novorodencov bola veľká.

Včelári

V obci bolo včelárstvo málo rozvinuté. Prvý včelár bol v 20. rokoch občan židovského vierovyznania Bernard Hertz, ktorý mal asi 15 rodín včiel. Potom boli Juraj Kucmen, ktorý vlastnil asi 10 rodín včiel a Štefan Blahovec z Maršovej spolu s ďalšími malými včelármi.

Obuvníci – šustri

V obci pracovali dvaja šustri, Jozef Dúbravka a František Hájek, ktorí sa zameriavali len na opravu. Túto činnosť po ich smrti už nikto neprevádzal.

Miškári

V obci pôsobili 2 – 3 náturnisti – miškári, ktorí sa zameriavali len na miškovanie ošípaných. Kvalifikovaní miškári chodili do obce aj z Čiech.

Kolári

V obci pôsobil dlhé roky dobrý odborník – kolár Berec a po ňom Jozef Kubuš, ktorý sa u neho vyučil. Vyrábala kvalitné vozy, kolesá, sane, káry a pod. pre široké okolie. Po zmenách v poľnohospodárstve a smrťou Jozefa Kubuša aj táto profesia zanikla. Dielňa sa nachádzala, aj existuje v Rašove, dom č. 142.

Bednári, drotári

Bednárske remeslo sa u nás neprevádzalo. V obci bývali aj pracovali dvaja drotári, dobrí odborníci – Policaj a Pavlík. Menovaní chodili väčšinou na „vandrovkú do Švajcu, Prajskej a Ruska“. Túlili sa väčšinou po svete a málo boli doma.

Stolári

V obci boli dvaja dobrí kvalifikovaní remeselníci – stolári, a to František Rek a Leopold Novotný. Obaja boli dobrí odborníci na stavebné a nábytkárske stolárstvo. Remeslo prevádzali pre širšie okolie. Obaja prevádzali remeslo len asi do roku 1940, nakoľko boli prestárlí.

Salašníctvo

V Doline, asi 3 km od dediny, na rozhraní vrchov Kopanice, Vršok a Jakubová, stál salaš, z časti vymurovaný, ktorý existoval do roku 1920. Tento vybudoval žid Grün a chovalo sa v ňom cca 200 oviec. Tento po II. svetovej vojne zanikol. Mimo toho sa v obci chovali hodne ovce. Väčší gazdovia ako Kadáček, Kresáň mali stádo o 50 až 70 ks, ale košarovali ich doma.

V Doline, v hôrke Hrábie, sa cez leto košarovalo cca 100 až 150 ks mladého dobytku, mimo kráv, ktoré boli ustajnené na noc v „búdach“ upletených z liesky, alebo iného dreva. Takýchto „búd“ bolo asi 30. Vypásali sa pasienky v hornej časti chotára. Tento stav trval až do zabratia tohto priestoru vojenským útvarem.

Pastierstvo

Bolo veľmi rozšírené, pretože obecného pastiera zaznamenáva aj Drienové, Rašov dokonca dvoch, podobne ako Predmier.

Sladovníctvo

Sladovníctvo nemal ani Predmier, hoci bol mestečkom, ani Rašov, kde v tom čase žil

šľachtic. Pánovi bol však k dispozícii pánsky obuvník a rybár.

Prezývky a rozlišovanie pomenovania občanov

V obci žili rodiny, ktorých mená ani potomkovia sa nezachovali, ako napr. Ďuriaček, Majbúch, Štrbík, Husár, Pružinský, Magát, Tunák a ďalší, ktorí boli poddaní grófa Jána Szaparího (údaje sú zo štátneho archívu).

Obec sa skladala z viacerých rodov a rodín, preto sa pri určovaní tej – ktorej rodiny používali a ešte aj používajú mená, prímenia a prezývky. (V rode sa vzájomne „zobierali“ – sobášili a často sa krstné meno otca prenieslo na syna, ba i na vnuka).

Veľká rodina bola napr. Butková, preto sa rozlišovali: Butko – železničiar, Butko – pohrabáč (cestár), Butko – Babica, Butko – od lipy atď.

Veľká rodina Michálek: Michálek – Žiak, Michálek – Jezerko, Michálek–Filipéch, Michálek – Ondráškech a pod.

Rodina Vrábel: Vrábel – Slúka, Vrábel – Jakúbik, Vrábel – Beňovčík, Vrábel – Hudček, Vrábel – Kováčech.

Ďalšie veľké rodiny ako Kolek, Kresáň, Kadáček a ďalšie mali tiež rôzne rozlišovacie znaky, prímenia a prívlastky.

Táto metóda rozlišovania niektorých rodín a občanov sa čiastočne zachovala až dodnes.

Ľudový odev – kroj

Typický špeciálny kroj sa v našej obci nenosil. Bola to podobnosť a identita obliekania v regióne horného Považia, v oblasti Bytča – Považská Bystrica. Jedine občania z Maršovej prišli z Kysúc a nosili svoj kroj, pokiaľ žili otcovia, dedovia a matere.

Mladá generácia sa už prispôsobila tunajšej móde.

V Rašove nosili chlapi v zime súkenné nohavice, kabát a halenu, v lete cajgové alebo plátenné nohavice. Tiež súkenné papuče, ktoré gazdovia nosili zimou i letom. Odev bol zo súkna doma tkaného, nakoľko sa chovalo hodne oviec. Košele boli zrebné z konopného alebo ľanového plátna, ktoré sa tiež doma tkali po dlhých zimných večeroch. Konope sa v tomto čase pestovalo skoro v každej domácnosti.

Chudobní nosili štrukové a cajgové nohavice, lacné bagandže alebo krpce, ojedinele čižmy. Nosili sa tiež „haleny“, ktoré boli zo súkna z ovčej vlny a slúžili hlavne do zlého počasia. Na hlave čapice alebo baranice. Ženy nosili široké sukne – faldované z modrotlačce, pod tým kasanice aj z plátna, výnimkou a módou boli skladané sukne. Na vrch lajblíky, kabátky, rukavice a na zimu i kožúšky. Podprsienky sa nenosili. Na nohách v lete krpce, čižmy aj topánky i papuče. Papuče a krpce sa šili doma ručne, boli však v obci odborníci na túto výrobu. Až v 30. rokoch začali nosiť „celkové šaty“ a muži dlhé zimníky. V tom čase sa začali nosiť i lacné topánky „Baťovky“.

Náš odev – resp. kroj nebol honosný, skôr jednoduchý, skromný ale pekný a užitočný.

Komunita občanov židovského vyznania

V obci bývali dve rodiny židovského vyznania a to Herman Grün a Bernard Hertz. Tieto rodiny vlastnili veľké hospodárske usadlosti a väčšinu pozemkov v obci. Statkár Grün sa pričínal o postavenie novej židovskej školy v Považskej Bystrici.

Rodina Grünovcov vlastnila a obývala veľký prízemný dom pri bývalej hlavnej ceste s výzorom reprezentačného kuriálneho paláca, v

ktorom bolo asi 8 izieb s kuchyňami a príslušným veľkým parkom. Okolo domu bola krytá umelecká terasa. V roku 1919 rodinu vyhnaní z dediny a po „rabovke“ bol krásny dom zväčša zničený a rozkradnutý. Rodinný dom po komasácii kúpili rodiny Kadáčkovcov a bývali v ňom štyri rodiny až do roku 1970. V súčasnosti je rodinný dom sčasti obývaný.

Rodina Hertzovcov bývala v sídle, ktoré kúpili „Tatarkovci“. Vlastnili v Žiline obchod – „Záložňu“. V súčasnosti je dom v súkromnom vlastníctve a prešiel rôznymi úpravami.

Zvyky a obyčaje počas roka

V obci bolo veľa starých zvykov, na ktoré sa už zabudlo, no aspoň niektoré sa zachovali. Celú zimu sa v domácnostiach šilo, priadlo, štrikovalo, háčkovalo, drápalo perie a pod.

Vianoce

Na štedrý deň sa nesmelo chodiť nič požičovať, tiež sa nesmelo chodiť dole vodou na návštevu, ale len proti vode. Na štedrý deň bol prísny pôst, až do štedrej večere sa nič nejedlo. Štedrá večera bola bezmäsitá. Pred štedrou večerou gazdiná, alebo gazda „vysvätil“ dom.

aj hospodárske zvieratá, ktorým dali aj zvyšky zo štedrovečerného stola. Štedrá večera pozostávala z oblátky s medom, čaju, opekanov, koláčov, ryby, kapustnice, krupičnej kaše, ovocia... Po štedrej večeri sa podávali skromné darčeky. O pol noci sa išlo hromadne do kostola na „polnočnú omšu“.

Prvý sviatok vianočný, „Božie narodenie“, bol prísny sviatok, ani na návštevu sa nechodilo a každý bol doma, venoval sa vlastnej rodine. Druhý sviatok vianočný, na „Štefana“, ráno chodili chlapi so šťastnou vodou, ktorou sa museli dievky a gazdiné poumývať, aby boli pekné a zdravé.

Cez Vianoce a po nich chodili z domu do domu „Betlehemci“ s čertom, alebo Kubom.

Na „Tri krále“ chodili po dedine „Traja králi“, ktorí želali zdravie, šťastie do Nového roku. Na „Fašiangy“ sa 3 dni hralo, tancovalo, bol to sviatok celej dediny. Rodiny sa navštevovali, častovali a zabávali. Po dedine chodili „maškary“ s hudbou, ktoré vytancovali všetky ženy. Gazdiné im darovali vajčeka, slaninu a iné produkty... Po fašiangoch nasledoval pôst až do Veľkej noci, dokedy sa žiadne muziky, zábavy nekonali a v piatky bol prísny pôst.



Veľká noc

Sviatky boli tiež v znamení rôznych zvykov, ako zaväzovanie zvonov na zelený štvrtok, ich rozviazanie na bielu sobotu, kedy sa išli všetci občania, starí, mladí do miestneho potoka poumývať.

Jar

Príchod jari a odchod zimy bol časom topenia Moreny. Táto sa niesla cez obec za spevu a rôznych riekaniek a hodila sa do Váhu.

Prvého mája stavali mládenci všetkým dievkam Máje a každý sa snažil postaviť čo najvyšší a najkrajší. Váhanie Májov sa konalo ku koncu

Takto sa chodilo slúžiť svätú omšu



Pálenica

mesiac mája za hudby, spevu a veselej nálady.

V lete sa chodilo na púte do Frívaldu, Višňového a pod.

Dožinky

Dožinky sa organizovali na skončenie žatvy. Odovzdávali sa dožinkové vence gazdom, ktorí dali oldomáš.

Príbehy, vtipy, piesne, malby možno nájsť v knihe Vladimíra Ferku, z ktorej aspoň jedno príslovie vyberáme:

„Poslať ho do Rašova, kde rozum predávajú.“

Existujú dve historiky na vysvetlenie:

Prvá hovorí, že v Rašove, v starej budove školy bolo okresné hejtmanstvo. Neposlušní poddaní, ktorí sa priečili vrchnosti, sem boli predvedení, aby im okresný hejtman a jeho pomocníci „natĺkli rozum“ a priviedli ich k poslušnosti. A preto, keď niekoho predvolali do Rašova, tak povedali že „ide po rozum“.

Druhá historika hovorí, že Rašovci pred vojnou schovali kusovú soľ vo vreciach do Váhu a zastavili ju rebrinami, aby ju voda neodniesla.

Keď bolo po vojne, išli soľ hľadať, tej už však nebolo, pretože sa rozpustila. Aby bol z nej nejaký ošoh, vyhnali všetok dobytok z dediny povýše rebrín ponapájať. Dobytok napájali však hodne vyššie ako „schovali soľ“. Išiel okolo počestný a keď to videl povedal: „Len s rozumom Rašovci, len s rozumom“. No a teraz možno v Rašove kúpiť rozum „tučený alebo celý“ (palicou alebo pästou).

Zo starých budov sa nezachovali

Pálenica

Nachádzala sa na konci dediny – v Urbanove. Pôvodne bola na tomto mieste ešte pred prvou svetovou vojnou krčma, ktorej majiteľom bol Tyrol. Od menovaného kúpil budovu Grün, ktorý tam zriadil pálenicu, kde sa vypaľoval kvas zo zemiakov a zbožia na lieh. Pálenica bola primitívne zariadená. Všetky práce vykonávali ľudia. Pálenica zhorela v roku 1897. Po vyhorení bola úplne znovu postavená a zariadená modernými strojmi. V tom čase majiteľ finančne klesol, tak prišla pálenica k predaju.

Kúpila ju barónka veľkobyčianska – Popperová. Pálilo sa tam až do „rabovky“ do roku 1918. Počas rabovky bola pálenica skoro zničená. Zvyšok zariadenia sa previezol do Trenčína. U nájomníka bol správca pálenice Herc, ktorý neskoršie pálenicu kúpil. Za Herca sa pálila borovička a slivovica. Od neho prevzala pálenicu obec a zmenila ju na „paušálnu“ pálenicu. V roku 1951 Československý zväz žien zriadil v budove pálenice družstevnú práčovňu. Finančné prostriedky poskytol z časti štát, (50 000,- Kčs) ako aj samotný zväz žien.

(Pamätná kniha obce)

V súčasnej dobe už pálenica neexistuje.

Mlyn

V Rašove bol kedysi aj mlyn. Stál na rozcestí Hornej cesty, smerom do doliny v hone „Kopánka“ pri dvoch hruškách. Postavený bol zo surových tehál. Majiteľom bol Štefan Minár. Mlel asi od roku 1850 až do roku 1920 všetky produkty pre miestnych obyvateľov aj pre okolie. Bol zbúraný v roku 1930 a žiadne stopy sa po ňom nezachovali Zanikol pre nedostatok vody a pre zastaralosť strojov.

Strelnica

Nachádzala sa v „Zápotočí“ v Maršovej, kde chodil na strelby peší pluk zo Žiliny.

Zrubová Chata

Nachádzala sa pri „Dolnom jarku“ a slúžila na ubytovanie príslušníkov vojenského útvaru. V roku 1964 bola plánovaná na prestavbu kultúrneho domu, kde malo byť použité drevo zo zrubovej chaty. Avšak pri rozoberaní sa dokázalo, že drevo je značne poškodené a nemôže sa použiť.

Obchody

V roku 1950 pre zlepšenie zásobovania a služieb boli niektorým občanom povolené drobné živnosti.

Mária Krkošová otvorila v Maršovej obchod so strižným tovarom.

František Minárik v Maršovej zaviedol výrobu a predaj konzervovaných – údených rýb.

Františka Micháľková z Rašova otvorila obchod s hydinou a vajcami a Pavol Ševčík z Maršovej dostal povolenie na mlátenie obilia elektrickou mlátačkou.

Do roku 1951 bol otvorený obchod so zmiešaným tovarom a pohostinstvo v dome Jána Školu, ktorý ako súkromný živnostník už viac rokov prevádzal túto živnosť. V tomto roku prevzala obchod a pohostinstvo socialistická družstevná organizácia „Budúcnosť“ – robotnícke konzumné družstvo zo Žiliny. Pretože miestnosti pre obchod u Jána Školu nevyhovovali, miestny národný výbor obstaral trochu lepšiu, i keď tiež núdzovú, miestnosť v dome č. 1 u „Hájkov“, kde sa obchod od Školu aj presťahoval. Prvou vedúcou a predavačkou v tomto novom obchode sa stala tunajšia občianka Žofia Smaková. Obchod bol v dôsledku hygienických závad zatvorený a občania museli chodiť nakupovať do susedných dedín.

V dôsledku nedostatku potravín a na zamedzenie „šmeliny“ bol na potraviny zavedený tzv. lístkový systém. Občania dostali na 1 mesiac potravinové lístky – kupóny, na ktoré si mohli nakúpiť múku, chleba, cukor a iné



Práce na výstavbe potravín v Maršovej

potraviny. Múka sa dala zameniť za chlieb, ktorý sa do obce nevozil a občania ho chodili nakupovať do Predmiera alebo Plevníka. Lístkovým systémom sa dosiahlo spravodlivejšie rozdeľovanie potravín a tým i väčšia spokojnosť obyvateľstva.

Po ročnej prestávke bola v obci znovu otvorená predajňa potravín v dome č. 62 u Ľudvika Lodňanka, ktorá trochu lepšie vyhovovala tomuto účelu ako predošlá miestnosť u „Hajkov“. Bolo to však len núdzové riešenie, lebo obec nutne potrebovala riadnu obchodnú miestnosť – budovu pre pohostinstvo a potraviny.

V roku 1955 sa prišlo k výstavbe potrebnej predajne potravín. Okresný zväz spotreb-

vém pohostinstve, ktoré vybudovala Jednota SD Žilina na mieste a základoch budovy starej školy. Tým sa značne vylepšili pohostinské služby pre našich občanov.

V roku 1973 na základe požiadaviek občanov z Maršovej a volebného programu prišlo sa v Maršovej pod lipami k vybudovaniu potravín v rámci akcie „Z“. Stavba bol zahájená v 10. mesiaci a vďaka dobrej pomoci občanov z Maršovej veľmi dobre pokračovala.

26. novembra 1974 sa uskutočnila kolaudácia novostavby obchodu v Maršovej. Stavba bola vyhlásená za „Stavbu vzornej kvality“. Pri slávnostnom odovzdaní a otvorení boli za obetavú prácu udelené zaslúžilým občanom,

telstvu na úseku zásobovania bola zriadená v dome č.104 (bývalý majiteľ Anton Tatarka) predajňa mäsa a mäsových výrobkov podnikom Jednota SD Žilina. V dôsledku dosahovania nízkych tržieb nemohla predajňa užiť potrebnú pracovnú silu a tak došlo koncom roku k jej zrušeniu.

V roku 1985 Jednota spotrebné družstvo Žilina mala v obci 3 predajne: 2 predajne potravín a pohostinstvo.

V roku 1990 došlo k zdražovaniu, vznikla nákupná horúčka a prejavil sa nedostatok niektorých základných potravín ako cukor, múka, ryža, umelé tuky a ďalšie, čo vyvolalo nespokojnosť obyvateľstva. U mäsa a mäso-

tvorená z dôvodu poklesu tržieb a silnej konkurencii súkromných predajní.

V súčasnej dobe máme v obci potraviny COOP Jednota, potraviny Peter Sedlák a dve pohostinstvá.

Obecné verejné studne

Pôvodne boli v Rašove 3 verejné studne kopané, vykladané kameňom v hĺbke 6 až 8 m. Jedna na dolnom konci pred Kresáňovcami (rodinný dom č. 96), druhá v strede dediny pred Ošťádalovcami a tretia na hornom konci, naproti domu č. 24 (Justín Šúkala). Tieto boli na vahadlo (dlhé brvno), na ktorom bola pri-



Potraviny v Maršovej

Pohostinstvo Anna Vráblová a potraviny Peter Sedlák



Potraviny COOP Jednota a Bistro u Paľa

ných družstiev v Bytči sa stal investorom tejto stavby. Odkúpil pozemok od občana Jána Školu a hneď sa začalo s výkopom a betónovaním základov.

V roku 1968 bola schátralá a nepoužiteľná budova bývalej cirkevnej školy, ktorá doteraz slúžila na kultúrne účely a Miestny národný výbor, zväšaná a na jej mieste bola zahájená výstavba pohostinstva. Výstavbu prevádzala Jednota SD Žilina.

1. mája 1969 bol v našej obci dvojnásobný sviatok, lebo sa otvoril a zahájil predaj v no-

ktorí odpracovali na stavbe viac ako 100 brigádnických hodín zdarma, čestné uznanie.

Tieto dostali: Šimon Kráľovič, Ján Škola, Jozef Trúchly, Jozef Ševčík ml., Pavel Zacko, Jaroslav Kvašňovský, Rudolf Kvašňovský Rudolf Kvašňovský ml., Pavel Ševčík ml., František Krkoš, Anton Ševčík, Ján Ševčík, Ambróz Masiarik.

Stavba trvala 10 mesiacov a výstavbou obchodu sa veľmi vylepšili služby občanom v Maršovej.

V roku 1984 pre zlepšenie služieb obyva-

vých výrobkov išli ceny hore v priemere o 30%. Od 1. januára 1991 došlo postupne k zvýšeniu cien takmer všetkých potravín a priemyselných tovarov.

Jednota zaviedla pre členov nákupné knižky, v ktorých sa evidujú nákupy a podľa nich sú vyplácané reštitúcie (%).

V roku 1993 sa v obci zriadili 2 súkromné predajne so zmiešaným tovarom, a to „Lena“ v dome č. 16 a u Gombárovcov v Urbanove č. domu 84. Predajne postupom času zanikli.

V roku 1995 bola predajňa v Maršovej za-

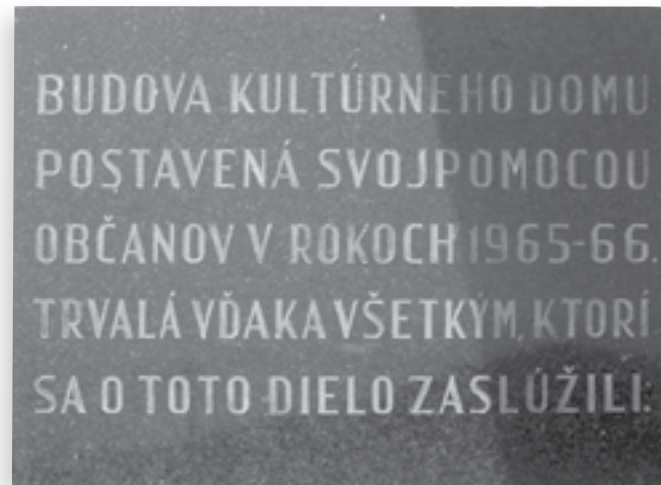
pevnená tyč dlhá podľa hĺbky studne, a na nej bolo pripevnené vedro o obsahu 15 – 20 litrov. Tieto slúžili cca do roku 1935. Potom nastala „éra“ hlobených studní.

V Maršovej boli tiež 2 kopané studne. Jedna v dolnej a druhá v hornej Maršovej. Tieto boli na rumpál, t.j. koleso – hriadeľ, reťaz a vedro. Studne slúžili pre stanovený okruh občanov, ktorí tam mohli brať vodu a oni si robili aj údržbu.

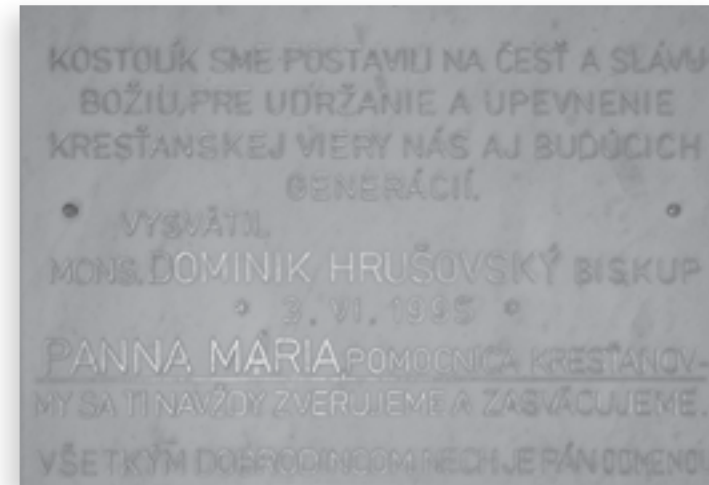
Vodojem „Jelšičky“ slúžil pre kaštiel až do roku 1948.

Pamätníky, tabule a kríže

Pamätná tabuľa na Kultúrnom dome Maršová – Rašov z roku 1966, ktorá hovorí, kedy a kým bol KD postavený.



Pamätná tabuľa na miestnom kostolíku v Rašove, ktorá hlása účel a cieľ tohto diela a vzdáva vďaka jeho budovateľom. Pamätná tabuľa bola odhalená pri vysvätení 3. júna 1995.

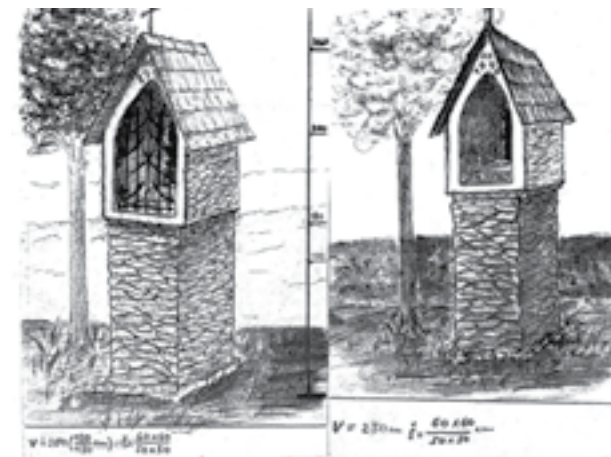


Socha Sv. Huberta

Motívom na vytvorenie tejto sakrálnej stavby bolo miesto stretnutia sa poľovníkov pred poľovačkou a po nej, odovzdanie vďaky svojmu patrónovi Sv. Hubertovi. Iniciátorom diela bolo poľovnícke združenie „Starý háj“ za významnej podpory Štefana Bogdana Bielika a Antona Kadáčka.

Staviteľ diela bol Anton Kolek.

Socha sa nachádza v Doline Rašov pri Bani, v hôrke Kočacie. Postavená a vysvätená bola v roku 1997.



Pri Kaplnke Sv. Kríža



Rázcestie chotárov Rašov – Plevník



Na cintoríne v Rašove



Medzi Maršovou a Rašovom



Cintorín Rašov



Pri pohostinstve Anna Vráblová



Cintoríny a Dom cirkevných obradov

V obci sa nachádzajú dva cintoríny – jeden v Maršovej a druhý v Rašove. V rokoch 1994 – 1995 bola vybudovaná novostavba Domu cirkevných obradov, ktorý je zasvätený Panne Márii – Pomocníci Kresťanov. Podľa súčasníkov je: „výpoveďou ducha doby, náboženskej a občianskej spolupatričnosti občanov“. Finančné prostriedky na výstavbu boli získané z prostriedkov rozpočtu obce, od sponzorov a občanov. Finančné prostriedky poskytli: Urbárske spoločenstvo Rašov, Ružencové spoločen-

stvo Rašov, Miestne organizácie Slovenského zväzu ovocinárov a záhradkárov, Červeného kríža, Únie žien, Požiarnej ochrany, Športového klubu. Štefan Bogdan daroval sochu Panny Márie, Julianna Gombárová, Karol Krištofík a Martin Bunček, občania z Kanady poskytli finančné prostriedky na zakúpenie zvona, ktorý je zasvätený Svätej Julianne. Obec je filiálnou obcou farnosti Predmier. Farským kostolom v obci Predmier je Kostol Sv. Gála z roku 1799. Jeho ďalšími filiálkami sú obce Hrabové, Mikšová a Plevník. V súčasnosti (2009) je správcom farnosti Juraj Bunčiak.



Starý cintorín v Rašove



Cintorín Maršová



Cintoríny Rašov a Maršová



Kultúrny dom

V roku 1964 sa predseda MNV Anton Novotný rozhodol v obci vybudovať kultúrny stánok. Pôvodne bola plánovaná na prestavbu kultúrneho domu zrubová chata, ktorú MNV dostal dohodou zdarma. Chata stála pri Dolnom jarku a slúžila na ubytovanie vojenských osôb. Pri rozoberaní sa ukázalo, že drevo je zhnité a na účely nevhodné. Preto sa rozhodlo pre výstavbu murovanej budovy. Projekt vypracoval Peter Bobula zo Žiliny. Akcia bola zaradená do plánu akcie „Z“. Ešte v tom roku sa začalo s prípravnými prácami. V ôsmom a deviatom mesiaci sa vykopali a zabetónovali základy. V deviatom mesiaci sa zabetónovali stropy pivničných miestností, zabezpečil sa dovoz tehly, vápna, železa a iného materiálu. Nakoľko v tomto roku počasie prišlo, uskutočnilo sa v mesiaci novembri a decembri vymurovanie obvodných múrov prízemnia.

Nadšenie a porozumenie občanov pre toto

dielo bolo veľké. Denne sa na prácach zúčastňovalo 20 až 30 občanov. Vedúcim stavby sa stal Ondrej Lacko, ktorý stavbu dobre viedol. Práca dobre pokračovala aj vďaka našim murárom, ako Anton Kardoš, Štefan Butko, Ladislav Michálek, Anton Butko, Ján Bučo, Pavel Kadáček a ďalší, ktorí vymurovali prízemie budovy v krátkom čase a pritom zadarmo.

Bol to významný a správny krok funkcionárov obce pre zveľadenie obce. Výstavba kultúrneho domu zahájená v roku 1964 pokračovala aj v roku 1965 veľmi úspešne. Z jari a v letných mesiacoch sa uskutočnilo „zašalovanie“ a zabetónovanie stropu s nosníkmi nad sálou a prízemím, vymurovanie poschodia, zhotovenie stropov, krovu a prikrytie budovy. V jeseni sa zhotovili podkladové betóny sály, javiska, schodov a omietnutie prízemnia. V 11. mesiaci sa zabudovali okná a dvere, vymurovali komíny a vnútorné práce ako podlahy, obklady a



obecný úrad,
kultúrny dom a
knižnica

maľovky.

Dňa 14. 10. 1966 sa uskutočnila kolaudácia stavby a táto bola uznesená ako stavba dobrej kvality.

Dňa 16. 10. 1966, na hodovú nedeľu, bola stavba kultúrneho domu slávnostne otvorená. Bola to slávnostná chvíľa a sviatok celej obce. Otvorenia sa zúčastnil predseda Okresného národného výboru Anton Perkovič a ďalší hostia. Boli odovzdané čestné diplomy a vecné odmeny občanom, ktorí sa o výstavbu tohto diela najviac zaslúžili. Radosť z dobre vykonaného diela bola veľká. Na stavbe bolo odpracovaných občanmi 10 000 brigádnických hodín zdarma.

Najlepší pracovníci z radov občanov, ktorí odpracovali najviac brigádnických hodín sú nasledovní: Jozef Kolek, Štefan Lacko, Jozef Haľama, Ondrej Lacko, Štefan Lukáčik, Jozef Lacko, Štefan Vrábel, Anton Chladný, Tomáš Tretinár, Anton Novotný, Juraj Križňan, Adam Butko, Rudolf Rek, Andrej Haľama, Stanislav Dúbravka, Jozef Gombár, Jozef Vrábel, Jozef Vančík, Jozef Butko, Anton Kardoš a celá rada ďalších stotočných občanov, ktorým patrí vďaka, že sa o toto dielo zaslúžili. Dňom kolaudácie a otvorenia bola stavba kultúrneho domu daná do užívania obce. V novembri toho roku sa do budovy novostavby presťahoval aj MNV, ktorý bol dosiaľ núdzovo „ubytovaný“ v budove starej školy.

V septembri roku 1975 bola zahájená prístavba kultúrneho domu na účely kultúry a



telovýchovy. V priebehu tohto roka sa vymuroval suterén a zabetónoval strop.

V roku 1976 všetko úsilie MNV bolo zamerané na dokončenie prístavby kultúrneho domu. Na základe dobrej organizácie práce zo strany MNV a dobrej pomoci občanov sa to i dosiahlo.

Kolaudácia sa uskutočnila 23. 11. 1976. Slávnostné odovzdanie do užívania sa uskutočnilo 18. 12. 1976, za účasti 140 zaslúžilých občanov, funkcionárov a hostí. Najlepším brigádnikom boli udelené čestné uznania.

Prístavba kultúrneho domu



Práce na prístavbe

Knižnica

Zo zažltnutých listov zápisnice obecného zastupiteľstva v Maršovej Rašove sa dozvedáme:

„Zápisnica č. 2/1925:

Napísaná v obci Rašove – Maršovej, dňa 9. mája 1925 na schôdzi obecného zastupiteľstva.

Prítomní:

Ján Kresáň, starosta obce, ako predseda, Jozef Blahovec, Jozef Fojtík, Štefan Michálek, členovia obecnej rady, Ignác Berec, Štefan Kresáň, Vincent Kadáček, Rudolf Rek, Ján Kvašňovský, Ján Klapčík, Pavol Ševčík, Juraj Gombár, členovia zastupiteľstva a Kazimír Treskoň obvodný notár.

Predmet:

Zriadenie obecnej knižnice (č. 1123–925)

Pojednávanie:

Starosta zahájil schôdzu a oznámil, že zasadnutie bolo riadne zvolané, že sa zhromaždili členovia zastupiteľstva, úplným počtom a že je zhromaždenie uznášaniaschopné. Ove-rovateľmi zápisnice boli zvolení, Jozef Fojtík a Pavol Ševčík, po čom sa prišlo k pojednávaníu.

Obvodný notár prečítal nariadenie „Referátu Ministerstva školstva a Národnej osvety v Bratislave čj. 19 172 – II. 1925 zápisnice obecnej rady a finančnej komisie a v tomto jednajúce, vysvetlil vládne nariadenie, na čo zastupiteľstvo z dôvodov nutnosti, keďže zákon zriadenie obecnej knižnice imperatívne nariaďuje.

Rozhodnutie č. 2/925, že sa v obci obecná

knižnica zriadi, na jej nariadenie a udržiavanie sa do obecného rozpočtu každoročne zaradi príspevok v obnose ustálenom dľa počtu obyvateľov obce, po 50 halierov na osobu počítajúcu, a ten sa knižničnej rade poukáže. Takto vypočítaný obnos učiní v terajšom období, podľa počtu 485 obyvateľov – 242,50 Kčs. Potrebné knihy pre obecnú knižnicu majú byť kúpené od Matice slovenskej v Turčianskom svätom Martine.

Aby obec mohla z jej skromných prostriedkov vyhovieť ustanoveniam článku 11 vládneho nariadenia č. 607/1919 žiadame Ministerstvo školstva a národnej osvety Bratislava o ude-lenie štátnej subvencie k zriadeniu knižnice. Knižnica bude umiestnená v priestoroch obecnej školy a dočasne pri knižnici školskej pokiaľ bude možné zaopatriť zvláštnu skriňu pre knižnicu obecnú.

Po tomto bolo priročené k voľbe polovice členov knižničnej rady. Zvolení boli:

Anton Adamica a Leopold Novotný st., ktorí ďalšou kooptáciou pribrali členov: Kazimír Treskoň, obvodného notára a učiteľku slečnu Bertu Oborilovú

Takto zostavená knižničná rada zvolila si za predsedu notára Kazimíra Treskoňa, za jednatela Leopolda Novotného st., za pokladníka so súhlasom obecného zastupiteľstva Antona Adamicu a v zásade slečnu Bertu Oborilovú za knihovníčku. Knihovnička prijala túto funkciu ako čestnú bez odmeny“.

(podľa originálu zápisnice)

Základný knižničný fond bol zakúpený od Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine. Knižnica úzko spolupracovala s miestnou



školou, v ktorej pôvodne aj sídlila, neskôr bola premiestnená do kultúrneho domu.

Od svojho vzniku až do roku 1971 funkciu knihovníkov vykonávali miestni pedagógovia Solárová, Kleinová, Pospíšil, Kotrík, Hrbáňová, Kakodyová, Chovancová a Butková. Knižnica a škola tvorili počas ďalších rokov nerozlučných spojencov. Zatiaľ, čo v roku 1948 knižnica evidovala 191 zväzkov, 34 čitateľov a 277 výpožičiek, v súčasnosti si čitatelia môžu vybrať z bohatého knižného fondu, v ktorom je 5 739 zväzkov beletrie, 2 175 kníh pre deti a 1 168 zväzkov odbornó–náučnej literatúry.

Za úspešnú výchovno–vzdelávaciu prácu s knihou v roku 1975 knižnica získala Čestné uznanie ONV Žilina, neskôr Čestné uznanie KNV, Čestné uznanie Ministerstva kultúry a v roku 1982 titul Vzorná knižnica.

Do knižnice bol daný do užívania v roku 2007 počítač s možnosťou využívania bezplatného internetu. Obec prispieva ročne sumou 498 EUR na rozširovanie knižného fondu. V súčasnosti výpožičky v rámci úväzku zaobstaráva dlhoročná pracovníčka obecnej knižnice Mária Vráblová.

Spoločenské organizácie

V obci pôsobí a rozvíja činnosť viacerých spoločenských organizácií a to:

Slovenský Červený kríž

Slovenský Červený kríž bol založený v roku 1948. Prvá predsedníčka bola Sokolová a doktor Róda. Už v tých rokoch sa konali kurzy prvej pomoci. Vymenili sa viacerí predsedovia. Spomeňme Janka Butku, po ňom nastúpila Vilma Tretinárová. Po rokoch funkciu odovzdala a funkciu prevzal Jozef Vrábel, ktorý dlhé roky vykonával svedomite svoju funkciu. Zvolával členov na brigády, pozýval osobne z domu do domu darcov krvi. Darovanie tejto vzácnej tekutiny bolo v tých rokoch platené. Odbery mali vždy veľký úspech. Po ňom funkciu predsedníčky prevzala Rozália Kurincová,



ktorá bola skvelá ošetrovatelka, v obci pomáhala pri bežných úrazoch, ako aj starším občanom. Taktiež pokračovala v darcovstve krvi. Brigády sa konali pri upratovaní cintorína a parku, ako aj brigády pri sene a zbere burgyne. V roku 1987 bolo evidovaných 23 dobrovoľných darcov krvi, z toho troch držiteľov bronzovej plakety Doktora Jánskeho, a to Stanislav Michálek, Jozef Kurínek a Viera Micháľková. Pri odmeňovaní darcov prispieva členom na posedenie obecný úrad. Výbor SČK poriada posedenie darcov alebo prispieva finančne. Členovia SČK navštevujú starých, chorých a bezvládných občanov. V minulosti mal SČK 110 členov, dnes je to len 35. Veľa zomrelo, iní sa vzdali kvôli plateniu známky.

Zo zdravotných dôvodov prevzala funkciu po Rózke Kurincovej Eva Micháľková, ktorá ju vykonávala jedno funkčné obdobie. Po Micháľkovej sa ujala funkcie členka a hospodárka, teraz aj predsedníčka, Emília Kolková.

SČK sa zapája do brigád, má vyškolené 3 ošetrovatelky, konajú sa členské schôdze. Miestna organizácia bola odmenená za spoluprácu SČK s OV Žilina. Za všetky splnené úlohy, ktoré SČK v Rašove dosiahol, ďakujeme aj predsedom a členom, z ktorých už mnohí nie sú medzi nami.

Sľubujeme, že budeme pokračovať v plnení úloh SČK pre krajší život v našej krásnej malej obci Maršová – Rašov.

(príspevok Emílie Kolkovej)

Niektorí bezplatní darcovia krvi, ocenení plaketami Dr. Jánskeho: Peter Kadáček, Anton Kresáň, Igor Šimoník, Viliam Minárik, Stanislav Michálek, Mária Vráblová, Stanislav

Lacko ml., Jozef Kurínek, Jozef Bejšovec, Štefan Jašo, Pavol Danížek, Jozef Tretinár, Mária Šušlíková, Jozef Jašek, Oľga Jantošová, Anna Sedláková, Viera Micháľková a mnohí ďalší.

Únia žien Slovenska

Ženy v každom období cítili potrebu navzájom si pomáhať a preto vznikali rôzne ženské spolky. V našej obci nemáme kroniku takýchto spolkov, ale keď sa spomínajú rôzne kultúrne – spoločenské činnosti, vždy nájdeme pri týchto aktivitách ženy. Či už to bolo ochotnícke divadlo – od samých začiatkov boli aktívnymi pomocníkmi. Pomoc pri organizovaní verejných kultúrnych akcií bola samozrejماً.

Až v 50. rokoch minulého storočia tieto aktivity boli zastrešené organizáciou Slovenského zväzu žien. Zápis v obecnej kronike svedčí, že v roku 1951 táto organizácia v obci pracovala, lebo boli iniciátorkou zriadenia obecnej práčovne v budove pälence. Organizácia žien bola vždy aktívna, keď bolo treba pomáhať pri budovateľských akciách. Ochotne priložili ruku k dielu, keď bolo treba urobiť poriadok v obci, neskoršie na JRD pri rôznych nárazových prácach, aj pri organizovaní kultúrnych podujatí, zájazdov po Slovensku alebo aj na kultúrne vystúpenia do Žiliny. Vždy dokázali pre spoločnú vec obetovať svoj voľný čas a energiu a pomôcť tam, kde to bolo najviac treba.

Za celé to obdobie sa pri organizovaní činnosti vystriedalo veľa obetavých žien. Nechcem na nikoho zabudnúť, preto menovite spomeniem len predsedníčky. Prvou bola Jozefína Jakúbková, potom dlhé roky činnosť organizovala Žofia Smaková a po nej Mária Chladná.

Všetkým menovaným aj nemenovaným treba vysloviť poďakovanie za ich prácu. Po zmene politickej situácie činnosť SZŽ nejaký čas



Únia žien Slovenska

stagnovala. Až v roku 1999 sa ženy opäť zaktivizovali a obnovili činnosť v novej organizácii – Únii žien Slovenska. Za predsedníčku bola zvolená Anna Stískalová a od roku 2003 Marta Kadáčková .

Činnosť organizácie je zameraná na pomoc pri skrášovaní obce, organizovaní kultúrnych podujatí, ako stretnutia na deň matiek, fašiangové posedenia a pod. Vychádzky do prírody spojené s poznávaním a zberom liečivých rastlín sú tiež obľúbené. Aj kurzy pre šikovné ruky sa tešia nielen obľube u členiek, ale aj ich deti sa radi priučia novým technikám výroby doplnkov do bytu, či rôznej bižutérie. Do aktivít sa zapájajú aj mladšie ženy, čo je zárukou, že ochota stretávať sa, pomáhať a radiť si navzájom bude pokračovať aj v budúcnosti.

(príspevok Márie Vráblovej)

Slovenský zväz ovocinárov a záhradkárov

Naši občania mali a majú veľmi pekný vzťah k pestovaniu ovocia a zeleniny. V minulosti sa ovocie spracovávalo na predaj, sušenie a zo sliviek sa varil lekvár. Zaváranie a iná úprava ovocia nebola známa. Začiatkom 70. rokov sa v našej obci začalo organizovať slovenské ovocinárstvo. Vysadil sa ovocný sad medzi kultúrnym domom a MŠ. Dnes tam stojí 20 bytových

Záhradkári



jednotiek. Členovia si tento ovocný sad zveľaďovali a učili sa v ňom rôzne druhy štepenia, najmä jabloní. Okrem údržby sadu členovia veľmi aktívne pomáhali v rámci svojich možností miestnemu JRD a MNV a to: brigády pri kosení trávy na Grapke a Strániciach, pri stohovaní slamy, na triedičke zemiakov, čistení potoka v Maršovej a najmä brigády pri ohrádzovaní cintorína v Maršovej. Zasluhou Štefana Vrábľa, Šimona Kráľoviča a Antona Ševčíka

sa v našej obci v roku 1974 vytvorila Miestna organizácia SZOZ.

Pre získavanie nových poznatkov organizácia poriadala odborné prednášky, návštevy ovocinárskych výstav a zájazdy na Flóru do Bratislavy a do Olomouca. Prevádzalo sa jarne čistenie studničiek v chotári obce a výlety na zber konvaliniek na Holazne. Každoročne sa poriadali tanečné zábavy a posedenie pri guľáši v prírode. Medzi najaktívnejších členov pat-



rili Anton Ševčík, Štefan Vrabeľ, Šimon Kráľovič, Anton Klapčík, Ambróz Masiarik, Jozef Jašo, Jozef Kurtiš a ďalší. V posledných rokoch sa v záhradkách rodinných domov začínajú pestovať nízkokmenné jablone nových odrôd. Tiež sa pestujú slivky, hrušky, rozšírilo sa pestovanie marhúľ a broskýň. Ďalej sú to čerešne, vlašské orechy, maliny, jahody, ríbezle, egreše a samorodý vinič.

V súčasnej dobe sa členovia venujú najmä úprave a strihaniu okrasných drevín a tují v obci. V októbri sa uskutočňuje výstava ovocia a zeleniny v spolupráci s MŠ a ostatnými organizáciami.

V mesiaci apríl sa členovia SZOZ pravidelne zúčastňujú na výstave „Zahradkár“ v Trenčíne, kde bývajú odborné prednášky k pestovaniu ovocia a zeleniny spojené s prehliadkou výstavného areálu.

V súčasnosti má MO SZOZ desať členov, predseda Vladimír Masiarik, pokladník Viľam Jantoš.

(príspevok Ambróza Masiarika)

Poľovníctvo

Urbárske poľovnícke združenie „Starý Háj“ bolo založené v roku 1994 v Predmieri. Jeho predchodcom bolo poľovnícke združenie „Súľovské skaly“, ktorého členmi boli: František

Smak, Alojz Butko, Jozef Butko, Jozef Vančík a Ján Švéda.

Zakladajúcimi členmi UPS Starý Háj a členmi správnej rady boli od 8. 8. 1997: František Bárnik, Štefan Kvašňovský, Štefan Bogdan Bielik, Štefan Cvaško, Stanislav Gajdoš a Jozef Novák.

Urbárska poľovnícka spoločnosť Starý Háj obhospodaruje poľovný revír s výmerou 3 720 ha a organizačne je rozdelená do nasledujúcich poľovných skupín: Hrabové, Jablonové, Predmier, Maršová, Rašov, Mikšová, Hvozd-nica.

Urbárske spoločnosti

Rašov:

- Urbárske pozemkové spoločnosť
- Lesné družstvo 47 kupiteľov
- Lesné družstvo 13 spoločníkov

Maršová:

- Lesné pozemkové spoločnosť

Zákonom SNR č. 81/1958 Zb. o úprave pomerov a obhospodarovaní spoločne užívaných lesov bývalých urbárikov a podobných útvarov boli tieto spoločnosti zrušené. Lesný majetok vo výmere 224 ha lesov a pasienkov

*Zahájenie
XXVI. ročníka
streleckého pre-
boru - Rašov,
26. 8. 2007*

prevzala správa lesov v Žiline – lesný závod.

V tejto časti z histórie musíme spomenúť, že dňa 22. 10. 1954 podal Československý štát, zastúpený MNO žiadosť o vyvlastnenie časti nehnuteľností ornej a lesnej pôdy vtedajším vlastníkom – samostatne hospodáriacim roľníkom pre vojenské účely. Dňa 17. marca 1955 vydal Ľudový súd v Bytči uznesenie o vyvlastnení časti nehnuteľností za finančnú úhradu. Dňa 5. decembra 1958 ONV v Bytči vydal vyvlastňovacie rozhodnutie o vyvlastnení 45 ha 16 árov a 11 m² bývalým urbárskym gazdom obce Rašov za úhradu 520 517,80 Kčs. Nehnuteľnosti sa nachádzali v lokalitách: Za Dolným jarkom, Dĺžiny, Podiel, Pod Kňazskou, Kňazské, Bukový vršok, Jakubová, Brezový vršok, Kopanice, Záhradky, Kračiny, Podstránie, Veľká stráň, Úhrabie, Hrábie, Osikovec.

V tomto období sa začali zakladať aj JRD a prevažnú väčšinu ornej pôdy museli samostatne hospodáriaci roľníci odovzdať dobrovoľne – nasilu jednotnému roľníckemu družstvu a lesnú pôdu zas štátnym lesom. Podľa najstarších pamätníkov toto prebiehalo za dramatických okolností. Keď niektorí z vlastníkov nechceli podpísať súhlas s odovzdaním pôdy do JRD, boli údajne odvedení na štátnu

inštitúciou, kde boli dva, prípadne aj viac dní zadržávaní, pokiaľ nepodpísali súhlas. V tejto dobe došlo aj k zániku spoločenstva „urbalistov“, bývalých gazdov obce Rašov, nakoľko lesná pôda prešla do užívania Krajskej lesnej správy Žilina bez akejkoľvek finančnej náhrady, resp. výnosov z predaja dreva počas užívania lesov lesnou správou.

Zákon SNR č. 83/1990 ZB. o združovaní občanov umožnil znovuzaloženie urbárskeho pozemkového spoločenstva obce. K fyzickému prevzatiu užívacieho práva majetku bývalých „urbárikov“ boli poverení zástupcovia obce Štefan Vrábel, Anton Butko a Anton Klapčík starší. Po úprave vlastníckych vzťahov v spolupráci s Obecným úradom a vybavení všetkej potrebnej agendy, zaregistrovaním na Ministerstve vnútra SR, oficiálne vzniklo dňa 13. 3. 1992 „Lesné družstvo Rašov“. Zákon SNR č. 229/1991 Zb. z. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku vyhovel žiadosti bývalým urbárikom, ako oprávneným osobám, o vrátenie užívania lesov od Lesného závodu Žilina a vydanie pasienkového majetku od JRD Predmier a zmenu vlastníctva v prospech lesného družstva.

Dňa 27. 11. 1992 bola podpísaná dohoda

s Lesným závädom Žilina, na základe ktorej začali samostatne obhospodarovať svoje lesy. Dňa 9. 12. 1992 pracovníci OLS Žilina a LS Súľov fyzicky odovzdali lesné družstvá. V tomto období lesné družstvo hospodáril spoločne. Neskoršie nadriadené orgány takéto zlúčenie spoločenstiev neodsúhlasili a podľa zákona 181/1995 Zb.z. sa museli vytvoriť a zaregistrovať tri samostatné lesné spoločenstvá podľa pôvodnej štruktúry – teda Urbárske pozemkové spoločenstvo Rašov, Lesné družstvo 47 kupiteľov Rašov pozemkové spoločenstvo a Lesné družstvo 13 spoločníkov Rašov pozemkové spoločenstvo.

V roku 1996 boli spoločenstvá zapísané do registra pozemkových spoločenstiev s právnou subjektivitou, mali uzatvorené „Zmluvy o založení“ pozemkového spoločenstva s právnou subjektivitou, prijaté a schválené stanovy, ktoré upravujú vnútorné pomery medzi spoluvlastníkmi LD, riadenie spoločenstva a hospodárenie na spoločnom majetku.

Lesné družstvo 47 kupiteľov, pozemkové spoločenstvo Rašov hospodári na 62 ha, vlastní 5 640 podielov, pričom počet podielnikov sa postupne menil s prihladením na dedičské konania. Majetok sa nachádza na 13 parcelách v lokalitách Hradište, Pleše, Kopanice, Široká chrásť, Pod Osikovcom, Vrch Dúbravy, Gáborové a Dúľahel. Zároveň hranične susedí s lesnými spoločenstvami Maršová a Jablonové.

Lesné družstvo 13 spoločníkov pozemkové spoločenstvo Rašov hospodári na 22 ha, vlastní 1 560 podielov, pričom počet podielnikov sa postupne mení. Jeho majetok sa nachádza na parcelách v lokalitách Malá stráň, Veľká stráň, Hoľazne, a zároveň hranične susedí s lesnými spoločenstvami Plevník, Súľov –Hradná a Jablonové.

Ministerstvo životného prostredia vydalo návrh na Chránené vtáčie územie – Strážovske vrchy s obmedzenou ťažbou v čase hniezdenia v lokalite Hoľazne.

Urbárske pozemkové spoločenstvo Rašov hospodári na 133 ha, vlastní 1 376 podielov, jeho majetok sa nachádza na 30 parcelách v lokalitách Mestušovec, Hradište, Dielec, Háje, vrch Háj, Gáborové, Lazček, Vrch Dúbravy, Vachaderovec, Bukový vršok, Kúty, Jablonovská, Pod osikovcom, Laz, Dúľahel.

Miestne názvy Búčnik, Martinová a Záhorie sa v katastrálnych mapách nenachádzajú. UPS hranične susedí s lesnými spoločenstvami Maršová a Plevník – Drienové.

Predsedia spoločenstiev:

- UPS Rašov – Anton Butko, Anton Prášek
- LD 47 kupiteľov p.s. – Milan Haľama, Ján Martinka, Miroslav Kresáň
- LD 13 spoločníkov p.s. – Pavol Kadáček, Ladislav Butko

V katastrálnom území lesných spoločenstiev sa pestujú ihličnaté a listnaté dreviny, pričom prevláda smrek a buk. Ďalej sa vyskytuje borovica, dub, hrab, javor, breza, jelša, osika. Ojedinele klenič, divé čerešne a na pasienkoch hloh, trnka a šípka.

Do výmery majetku lesných družstiev patria okrem lesnej pôdy aj trvalé trávne porasty. Spoločenstvá majú v rámci starostlivosti o lesnú zver uzatvorené nájomné zmluvy o postúpení výkonu poľovného práva s poľovníckym združením Starý háj. V lesoch prevláda diviacia, srnčia a jelenia zver. Z menších zajac, líška jazvec. Výnimočne bol zaznamenaný výskyt medveďa hnedého a muflonej zveri v lokalite Hoľazne. Z vtáčích dravcov sa vyskytuje jas-

trab, kaňa, sova, pomenej bažanti.

(príspevok Márie Vráblovej a Miroslava Kresáňa)

Lesné pozemkové spoločenstvo Maršová je združením fyzických osôb bez právnej subjektivity, založené podľa § 10 zákona číslo 181/1995 Z.z. o pozemkových spoločenstvách. LPS Maršová bolo schválené na valnom zhromaždení 16. 2. 1996 a zaregistrované Obvodným úradom Bytča pod č. j. 96/247, 1/96-b dňa 13. 3. 1996.

Úlohou založenia LPS bolo racionálne hospodáriť na spoločnej nehnuteľnosti, vykonávať pestebno-výrobnú prvovýrobu v lese, jej skvalitňovanie a zveľaďovanie v rámci lesného hospodárskeho plánu.

Lesné pozemkové spoločenstvo bolo založené a realizované z 5 skupín spoluvlastníkov a to:

- Diel 1 Ševčík – Blahovec a spol. s výmerou 6,7 ha, podielov 884;
- Diel 2 Škola – Kvašňovský a spol. s výmerou 7,1 ha, podielov 624;
- Diel 3 Tomaník a spol s výmerou 21 ha;
- Diel 4 Drahnák – Krkoš a spol s výmerou 8,4 ha, podielov 260;

Na tomto mieste stojí nová požiarna zbrojnica (starý dom Hájkovcov)



- Diel 5 Spoločný diel s výmerou 44 ha, podielov 1872 a 2494.

Diel číslo 4 Tomaník a spol. ukončil členstvo v LPS Maršová dňa 9. 11. 2004 a začali na výmere 21 ha hospodáriť samostatne.

Spoločné nehnuteľnosti, výmery lesov a pozemkov za jednotlivých členov LPS sú uvedené na listoch vlastníctva, ktoré spoločenstvo pravidelne aktualizuje.

Lesné pozemkové spoločenstvo Maršová hospodári v súčasnosti na celkovej výmere 66 ha v lokalite Hradište, Pleše a Lúčky. Po nadobudnutí účinnosti zákona č. 181/1995 Z.z. prvým predsedom bol zvolený na VZ 16. 2. 1996 Pavol Ševčík. Prácu LPS riadil 5 členný výbor a 3 členovia DR. Ďalším predsedom LPS bol Milan Kvašňovský, toho času je predsedom Vladimír Krkoš.

V júni 2007 vznikla veľká veterná smršť – bola to najväčšia kalamita v našich lesoch za existencie LPS, padlo celkom 1000 m3 dreva. Kalamita sa musela spracovávať postupne. Za posledné tri roky sa ťažilo len kalamitné drevo.

Ekonomické problémy riešime zvýšenou kontrolou výskytu podkôrneho hmyzu. Zistili sme, že i v našich porastoch sa nachádza lykožrút severský, ktorému musíme venovať zvýšenú pozornosť. Prioritou práce LPS je udržať naše smrekové lesy zdravé, zastaviť podkôrníkovú kalamitu a hospodáriť v lese podľa lesného hospodárskeho plánu.

(príspevok Boženy Masiarikovej)

Dobrovoľný hasičský zbor

V roku 1876 vyhorela celá obec. To prinútilo občanov, aby chránili svoje majetky pred takýmto pohromami a aby si vzájomne pomáhali. Preto v roku 1910 tvorili hasičský spolok, ktorý mal 12 členov, najmä z radov gazdov.



Členovia požiarného zboru, zľava Lacko, Jašek, Butko, Kresáň, Dubravka, Hallama, Prašek, Klapčík

Prvým veliteľom bol statkár Grün. Jeho výstroj a výzbroj však bola veľmi nedostatočná, takmer žiadna. V r. 1913 bola zakúpená obcou ručná striekačka, ktorá slúžila až do roku 1949. Činnosť tohto spolku dostala pevnejšie základy v roku 1924 pod menom „Dobrovoľný hasičský zbor v Maršovej – Rašove“. O jeho založenie sa zaslúžili Juraj Tomaník, Rudolf Rek, Július Christophory, Jozef Kresáň, Gál Kadáček a ďalší. Prvým veliteľom zboru bol Juraj Tomaník, strojníkom Rudolf Rek. Ďalšími členmi boli Jozef Balšán, Pavol Roman, Ondrej Dúbravka, Ondrej Kadáček, Vincent Kvašňovský, Štefan Blahovec, Pavol Kucmen, Michal Bacmaňák, Anton Novotný, Adam Jašek a ďalší. Výstroj a výzbroj



zboru bola veľmi nedostatočná. Okrem ručnej striekačky, ktorú ťahali požiarnici za sebou a niekoľkých metrov hadíc, nemali nič. Pre striekačku bola uprostred dediny na mieste terajšej zbrojnice postavená drevená búda, ktorá slúžila až do roku 1931, volali ju „Strekáreň“. Prvú uniformu, blúzu a čapicu si zakúpili požiarnici z vlastných prostriedkov v roku 1925 a každého stálo 110 Kčs, čo bolo na vtedajšie pomery veľa peňazí.

Náklady na hasičské ciele nehradil štát, ale občania sami vyberaním tzv. hasičskej dávky. V roku 1931 bola hasičská dávka stanovená obecným zastupiteľstvom takto: od jednej izby 5,- Kčs, od 2 izieb 12,- Kčs, od troch izieb 20,- Kčs. Od maštale a chlieva 4 až 10 Kčs, od



Stará budova hasičského skladišta DHZ a požiarna zbrojnica

humna 5,- Kčs a napr. skladové miestnosti až 20,- Kčs. V rokoch 1928 – 31 došlo v obci k 10 požiarom, pri ktorých zhorelo 12 humien a hospodárskych budov. Niektoré požiare boli založené niektoré z pomsty, niektoré zo zábavy, niektoré zostali nevyšetrené. Naši hasiči mali vtedy plné ruky práce, museli byť stále v pohotovosti a čakať, kedy ich trubka alebo zvon zavolá k požiaru.

V roku 1931 bola svojpomocne vybudovaná murovaná budova o veľkosti cca 4 x 8 m pod názvom „Hasičské skladište“. V roku 1948

Kuriozita z dávnej minulosti

„Podpaľačky“

V rokoch 1928 – 1931 došlo v obci k 10-tim požiarom, pri ktorých zhorelo 12 humien a hospodárskych budov. Niektoré požiare boli založené z pomsty, alebo zo zábavy. Občania začali dostávať oznámenia, že im zhorí humno. V obci panoval veľký strach, lebo nikto nevedel, kedy ho „červený kohút“ navštívi. Obávali sa o svoje majetky, pretože už bolo požiarov dosť. Po čase sa objavila správa v novinách: „Tri Márie postrachom obce“.

Polícia podpaľačky odhalila a potrestala.

dostala obec novú motorovú striekačku. Občania prispeli sumou 100 000,- Kčs, ktoré dostali ako náhradu za živelné škody a ostatok doplatil štát. Na zaobstaraní tejto striekačky sa zaslúžil vtedajší predseda MNV Ľudovít Lodňanek, predseda hasičského zboru Štefan Búšovský a veliteľ Rudolf Rek. Prvým strojníkom pri tejto striekačke bol Jozef Butko.

V roku 1950 bolo zakúpené auto značky ADLER, ako trofejné vozidlo z II. svetovej vojny. Po nestorovi rašovského požiarnictva Rudolfovi Rekovi prevzal funkciu veliteľa Ján Butko a Rudolf Rek vykonával funkciu po-

kladníka. V roku 1947 funkciu veliteľa prevzal František Smak, potom Anton Kresáň, Anton Kardoš, Alojz Kadáček – veliteľ, Anton Vrábel – predseda, Bohuslav Novotný – predseda, Ján Chladný – predseda, Milan Kvašňovský – predseda a v súčasnosti túto funkciu zastáva Ladislav Ondruš. V roku 1965 dostala obec novú striekačku PS-8 a stará striekačka bola vyradená. V roku 1969 nám okres pridil druhú striekačku PS-12.

Materiálne vybavenie hasičského zboru sa z roka na rok vylepšovalo a v roku 1980 bola daná do užívania nová hasičská zbrojnica. O vybudovanie tejto stavby sa zaslúžil vtedajší predseda MNV Anton Novotný a veľký podiel majú aj vtedajší požiarnici a občania obce.

Od roku 1969 až do roku 2005 vlastnili požiarnici staré požiarnické auto T-805 (tzv. Kačena). V roku 2007 bola zakúpená požiarnická AVIA, ktorá slúži požiarnikom dodnes. Boli zakúpené nové rovnošaty. Požiarna zbrojnica bola pripojená na obecný vodovod. V roku 2008 boli vymenené na požiarinej zbrojnici okná a prevedené vnútorné úpravy. V roku 2008 bola zrekonštruovaná motorová striekačka PS 12. V tomto roku bola zakúpená striekačka PS 19, cvičné rovnošaty k súťažiam a družstvo bolo vybavené novými hadicami a prúdniciami. Bolo založené dievčenské družstvo ako aj družstvo dorastencov. Na okresnej súťaži požiarných družstiev v Bytči sa dorastenci umiestnili na I. mieste.

Športový klub

V roku 1952 bol založený prvý futbalový klub pod názvom „Telovýchovná jednota Sokol Rašov“. Zakladajúcimi členmi a obetavými funkcionármi boli Jozef Jašo, Ľudovít Maljar (z Vrania), Štefan Kucmen, Štefan Lukáčik, Ladislav Tretinár a Jozef Adamec, ktorý športov-



com opravoval kopačky. Aj keď sa futbal hrával v obci od roku 1928, nebol registrovaný.

V dôsledku výstavby vodného diela Mikšová a zmeny toku Váhu bolo zrušené futbalové ihrisko na Pažitiach, ktoré bolo v novej trase koryta Váhu. Náhradný pozemok bol určený v hone „Klincová cesta“ o výmere cca 1,9 ha. V roku 1962 bolo TJ Sokol odovzdané nové futbalové ihrisko vybudované pri „Klincovej ceste“ podnikom Váhostav n. p.

Tým sa dostala našej mládeži väčšia možnosť športovať, pretože ihrisko sa nachádza blízko obce a mládež môže svoj voľný čas tráviť na ihrisku.



V roku 1971 sa uskutočnilo opltenie ihriska telovýchovnej jednoty, na čom majú zásluhu športovci a mládežníci. V súťažnom ročníku 1989/1999 pracoval ŠK v zložení: predseda – Peter Vančík, tréner – Pavol Gombár a pokladník – Peter Baláž.

Mimo tohto realizačného tímu treba zvýdvihnúť prácu a pomoc Pavla Papaja, ktorý zabezpečoval a zabezpečuje styk s okresným športovým vedením a organizačnú pomoc.

V roku 2002 sme si pripomenuli 50. výročie zloženia ŠK. 27. júla sa stretli starí, zaslúžilí športovci a funkcionári s terajšími aktivistami, ktorí vedú a udržiavajú športový život v obci.

Pri tejto príležitosti starosta obce Anton Kadáček, aj ako bývalý aktívny športovec, pripomenul históriu futbalu a športu v našej obci. Prvú koženú loptu ušil ručne zo sár zodratých čižiem asi v roku 1928 Štefan Vrábel Beňovčík. Do vnútra vložil prasačí mechúr a kopal sa všade, kde bol kúsok rovného, voľného priestoru. V roku 1930 bola zakúpená prvá skutočná futbalová lopta. Peniaze (45,-Kčs) poskytol Ján Škola. Výstroj si hráči obstarávali sami. Po vybudovaní prístavby KD v rokoch 1964 – 1966 dostali športovci do užívania šatne, sprchy, sklad, zasadacie miestnosti, čím sa zlepšili podmienky na ich činnosť. Za 50 rokov sa vymenilo nielen veľa hráčov ale aj funkcionárov.

I keď v rámci súťaží nedosiahli miestni futbalisti také úspechy ako susedné obce Plevník, Predmier, niektorí futbalisti, ktorí tu boli vychovaní, neskôr obliekli aj dresy mužstiev v najvyšších ligových súťažiach. V miestnej organizácii začínal aj známy futbalový brankár František Smak, Štefan Vrábel, Stanislav Vrábel a Peter Kamas. Rudolf Michálek a Stanislav Vrábel štartovali za ŠK Ružomberok, za Predmier Anton Kadáček, Pavol Kadáček, Stanislav Kadáček, Vincent Okrucký a mnoho ďalších športovcov. V roku 2005 prebehla rekonštrukcia futbalového ihriska – polozenie nového trávneho koberca. Predtým sa musela celá plocha ihriska upraviť a vybudoval sa zavlažovací systém. V rokoch 2007 a 2008 bol Stanislav Lacko ml. ocenený ako najlepší futbalista roka v Žilinskom kraji a Michal Čupec ako najlepší brankár roka 2007 v I.A triede.

Družstvo mužov hrá súťažne v I. A triede. Popri mužoch sú do súťaží zapojení aj žiaci.



Detský spevokol

V obci funguje miestny spevokol pod vedením Veroniky Kresáňovej. I keď sa nezúčastňuje speváckych súťaží a jeho činnosť je zameraná výlučne len na vlastnú obec, jeho vystúpenia sú milým sprestrením rôznych osláv v obci.

Kronika

„Pamätná kniha“ obce Maršová z roku 1923 je uložená v štátnom archíve Bytča, pobočka Žilina. Prvým kronikárom obce bol Rudolf Rek. Po ňom prevzal funkciu v roku 1937 Vojtech Klein. V roku 1940 prevzal obecnú kroniku Ján Roháč, po ňom Imrich Kotrík. Od roku 1943 viedla kroniku Oľga Smutná.

Obec má vlastnú kroniku, ktorá je vedená od roku 1944 bývalým predsedom Miestneho národného výboru Antonom Novotným. Od roku 2001 ju vedie Oľga Jantošová. Kronika



zachytáva najvýznamnejšie aktivity a udalosti obce. Súčasne je aj svedectvom cenových relácií rôznych komodít v danom čase.

Amatérski maliari



Ján Kardoš – maliar

„Janko už od detstva rád maľoval, jeho výkresy často končili na výstavách“, hovorí o ňom jeho mama. Výtvarne vyrastal ako samouk, neskôr navštevoval rôzne kurzy výtvarníkov. Vyučil sa za klampiara, pôsobí v stavebníctve. Maľovanie je jeho veľká záľuba. Pri maľovaní dokáže neuveriteľne rýchlo kombinovať farby jediným štetcom, ale najlepšie je to vidieť naživo.

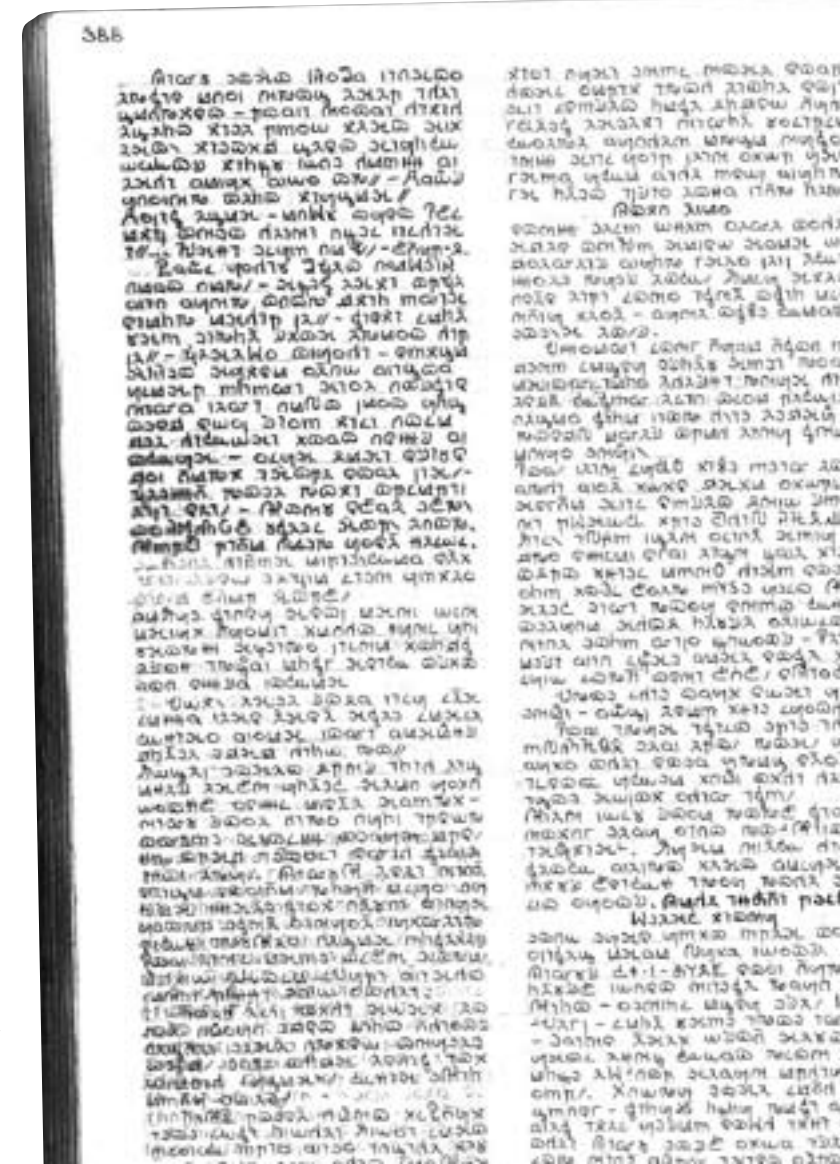


Ján Martinka - maliar a ilustrátor

Občas sa zúčastňuje na súťažiach. Od svojich 18 rokov si vedie kroniku, ktorá je písaná vlastným štýlom písma. Viac o jeho tvorbe a činnosti sa dozviete na jeho webovej stránke www.jan.martinka.szm.sk.



Ukážka z kroniky Jána Martinku – písaná vlastným štýlom



Zaniknuté organizácie a spolky

Hudobná skupina Pleras

„Roky šesťdesiate a sedemdesiate boli pre nás, vtedy mladých, dá sa povedať i trochu k svetu nádherné. Boli to roky, keď sa budovalo, zveľaďovalo. I my, bývalí pionieri, zväzáci, sme trochu prispeli malými brigádami na rozvoj našej obce. Postavil sa kultúrny dom a urobilo sa mnoho iných užitočných akcií. V spomínanom kultúrnom dome sa to všetko začalo. Vtedy sa využíval na divadelné hry nášho dedinského



Skupina Pleras

úspešného ochotníckeho divadla. Po rozpade dedinskej dychowky, neskôr džezovej kapely na čele s Antonom Novotným, chýbalo v obci niečo, čo sme sa rozhodli doplniť my. My, mladí chalani, ktorí nemali o hudbe, ako takej, ani šajnu. Začiatky boli ťažké. Nástroje, ak sa to dá nazvať nástrojmi, sme mali ako nejakí horali. Gitara španielka, bicie po bývalej dychowke, harmonika Novotného a gitara džipsona vymenená za obyčajného šarkana od bratov Kresáňovcov. Cvičiť sme chodievali do kultúr-

neho domu. Vydržali sme to a neskôr sme si kúpili snímáče na gitary. Zosilovač a staručký mikrofón sme mali od obecného úradu. Prvý náš hit bola pieseň „Anička, dušička, nekašli“. A neskôr sme nacvičili ešte pár slovenských i českých ľudoviek. Pri založení kapely som bol ja, Guľo, i keď som na to nevyzeral, Jozef Martinka zvaný Číro, Ali Strečanský, Ivo Novotný, Ján Koza z Predmiera, Rudo Komoráš a jeho zástupca, na bicie iba pätnásťročný Igor Ďurkech a najväčší milovník z kapely Pišta Kubuš. Veľkým prínosom pre kapelu bola i spomínaná zväzácka organizácia na čele s predsedníčkou Blažou Novotnou. Obsadenie kapely bolo tri gitary, bicie a harmonika. Po pár zábavách sme si kúpili nové nástroje. Do kapely prišiel dobrý zabávač a varhaník Pišta Poljaček. Veľkým prínosom boli i bratrance Maroš a Ivan Turčaniovcí. Trubka a pozón dokázali svoje. Hrávali sme na všetkých kultúrnych akciách, zábavách, svadbách, večierkoch. V začiatkoch dokiaľ s nami hrával Janko Koza volali sme sa Prepleras. V preložení Predmier, Plevník, Rašov. Po jeho odchode zostal iba Pleras. Zažili sme s našou kapelou veľa krásneho“.

(príspevok a spomienky Ivana Novotného)

Zbor pre občianske záležitosti – ZPOZ

Bolo humánne, v určitom slova zmysle aj sociálne, ale určite kultúrne združenie, ktoré zohrávalo v medziludských vzťahoch občanov významnú úlohu. Pôvodne tzv. „Aktív pre ob-



čianske záležitosti“ vznikol ako pomocný orgán národného výboru. Svoju pozornosť venoval človeku od jeho narodenia až po poslednú rozlúčku. Dlhoročnou predsedníčkou ZPOZ bola Dáša Jáchymová. Činnosť tejto organizácie postupom času v 80. rokoch zanikla.

Divadelný spolok

Prvé divadlo bolo v obci zahrané v roku 1928. Predstavil sa „kus“ od Ferka Urbánka „Križ pod lipami“ Režirovala a nacvičovala učiteľka Berta Oborilová. Hrali: Rudolf Rek, Ján Višňovský, Viktora Gombárová, Jozefína Butková, Jozef Kresáň, Jozef Furenda, Julius Chrystophory, Justín Kucharík, Pavel Kresáň, Jozefína Bušovská, Anton Novotný, Anton Butko.

Činnosť bola v značnej miere podporovaná aj vtedy jediným miestnym spolkom – hasičským zborom. V priebehu jeho histórie sa na javisku vystriedalo veľa ochotníkov obce, odohrala sa takmer stovka premiér a nespočetné množstvo repríz. Okrem vlastnej obce vystupoval divadelný spolok aj vo viacerých okolitých obciach. O rozvoj divadla sa v značnej miere zaslúžil Štefan Vrábeľ, pod ktorého vedením divadelný spolok zaznamenal veľké úspechy. Odchodom staršej generácie, ale najmä v dôsledku rozšírenia televízie, ale i ďalších mediálnych prostriedkov, poklesol záujem o divadelnú činnosť, takže spolok v 90. rokoch



minulého storočia zanikol.

Odohralo sa 78 premiér a nespočetné množstvo repríz po susedných obciach. Len napríklad s hrou KUBO odohrali 18 repríz. Z generácie hercov treba spomenúť: Jozef Gombár, Jozef Kresáň, Štefan Tretinár, Veronika a Tereza Vráblové, Anton, Pavol a Štefan Kucmen, Antona Kresáň, Antona Novotný, Klement a Štefan Butkovci, Vladimír Rek, Jozef Jašek, Alojz, Štefan a Ján Vráblovci, Vilma a Berdina Tretinárové, Marta Kadáčková, Dáša Jáchymová, Jozefína Micháľková, Božena Novotná, Lýdia Novotná, Štefan Búšovský s dcérami Máriou, Helenou a vnukmi Pavlom a Jozefom Zackom, Jozefína a Anton Chladný, Štefan Kresáň a Pavol Kadáček.

Prehľad dôležitých udalostí v histórii obce

- 1269** Urbanov, prvý písomný doklad o obci
- 1345** Zemanovia rodov Drienovských a Maršovských
- 1400** Maršová, prvý písomný doklad
- 1439** Rašov, prvá písomná zmienka
- 1793** Narodil sa významný rodák – Urbanovský
- 1865** Úmrtie Urbanovského
- 1898** Urbanov sa zlúčil s obcou Maršová
- 1909** 12 rodín z Kysúc – Oščadnice zakúpilo majetok od grófa Mórica Maršovského za 235 tis. zlatých, v tomto roku sa aj prisťahovali do obce Maršová
- 1918** Epidémia (španielka)
- 1924** Zriadená autobusová doprava (súkromnou formou) z Bytče cez obce Predmier, Maršová, Rašov, Drieňové do Plevníka a späť.
- 1925** Zriadená obecná knižnica
- 1928** DHZ odohralo prvé divadelné predstavenie (Križ pod lipami)
- 1931** Postavené Hasičské skladište
- 1938** Schválená elektrifikácia obce
- 1942** Uzatvorenie kúpno–predajnej zmluvy na pozemok pod výstavbu ľudovej školy
- 1944** Ustanovujúca schôdza obecného výboru
- 1945** Zvolený revolučný národný výbor
- 1946** Prvé voľby po II. svetovej vojne
- 1947** Začala sa stavba ľudovej školy
- 1948** Otvorená nová budova školy
- 1949** Obec dostala prvú motorovú striekačku
- 1950** Vznikla Jednota Rašov
Zriadená MŠ – 15 detí v starej škole
- 1951** Požiarna zbrojnica – výstavba
V pálenici obecná práčovňa
- Predajňa Budúcnosť u Hájkov – zrušený súkromný obchod Školu
Potravinové prídelové lístky
- 1952** MNO SR – výkup pozemkov pod vojenský útvar
20. 4. zahájená autobusová doprava do Bytče a železničnej stanice Plevník
Prvý premietací prístroj – premietanie filmov v starej škole
Založenie futbalového klubu Sokol
Založenie prvého JRD
- 1953** Výstavba vojenského útvaru
Zriadená telefonická stanica na MNV
30. 3. MNV odovzdal kaštieľ do užívania PS v Považskej Bystrici.
- 1954** Zriadená predajňa potravín v dome č. 62 Lodňánek
Začiatok výstavby potravín Jednota
- 1955** Otvorenie predajne Jednota
- 1958** Vznik JRD – budovanie prvého kravína
Začiatok výstavby 4 bytoviek
Maršovský kaštieľ vrátili Považské strojárne MNV
7. – 8. júla povodeň na Váhu – voda pretekala cez železnicu v obci
- 1959** Dokončenie vojenských bytoviek, Nová premietačka
Zakúpenie staršej ústredne – pre obecný rozhlas
- 1960** Opäť veľká povodeň na Váhu
Nové ihrisko TJ na Klincovej ceste
15. 3. zahájená prevádzka elektrifikácie železnice
- 1961** Začiatok výstavby elektrárne Mikšová – regulácia Váhu
- Zrušenie Prúdika, Pažitie
- 1962** GO rozhlasu – nová ústredňa
- 1964** Zahájenie výstavby KD
- 1965** Zlúčenie JRD Maršová–Rašov s Predmierom
- 1966** Kolaudácia KD – 16. 10. presťahovanie MNV do KD
- 1967** Vrch Hradište zapísaný do zoznamu kultúrnych pamiatok
- 1968** 26. 8. príchod tankovej jednotky sovietskej armády do obce
Demolácia bývalej cirkevnej školy a výstavba pohostinstva
- 1969** Regulácia potoka v Rašove
1. mája otvorenie Pohostinstva
17. 8. – 60. výročie príchodu obyvateľov Oščadnice do Maršovej – sv. omša
- 1971** Ohradenie starého cintorína v Rašove a ihriska TJ
Založenie hudobnej skupiny
- 1972** Regulácia potoka v Maršovej
- 1974** Výstavba obchodu v Maršovej
13. – 14. 7. – oslavy 50. výročia založenia Požiarneho zboru a divadla
- 1975** Vybudovanie parku pri Zvonici
- 1976** Prístavba kultúrneho domu
- 1977** Zrušenie ZŠ
Rekonštrukcia na MŠ – otvorená 17. 11. (55 detí)
- 1979** Výstavba Požiarnej zbrojnice
- 1980** 18. 12. kolaudácia PZ – zbúranie starej
- 1982** GO maršovského kaštieľa – investor
Hydinárske závody Bratislava
- 1984** Zriadená predajňa mäsa v dome č. 104 (Talavášek)
- 1988** stretnutie rodákov + maliari Martinka, Kardoš – výstava
I. ročník Štefánikovho pochodu (Rašov – Dolina, Jablonové, Predmier)
- 1989** Oprava kaplnky Sv. Kríža v Maršovej
II. ročník Štefánikovho pochodu
- 1989** Začiatok plynofikácie obce
- 1990** Pokračovanie plynofikácie
Verejná schôdza – odhlasovanie osamostatnenia, 30. 8. ONV ŽA vyhovel
- 1991** Osamostatnenie obce
- 1992** Úprava krypty v Kaplnke Sv. kríža ako domu smútku
V požiarnej zbrojnici dámske kaderníctvo
- 1993** Plynofikácia KD
- 1994** Začiatok výstavby DCO
- 1995** 3. 6. slávnostná vysviacka DCO
- 1996** 5. 10. posviacka kaplnky sv. Huberta
Plynofikácia DCO
Ohradenie nového cintorína v Rašove
Tribúna na ihrisku TJ
Ordinácia lekára v požiarnej zbrojnici – 1 deň v týždni
- 1998** Telefonizácia obce
Položenie vodičov káblovej televízie
31. 5. Vysviacka obecných symbolov
3. 3. Nariadenie vlády o zmene názvu z Maršová na Maršová – Rašov
Pamätná tabuľa na DCO
- 1999** 90. rokov príchodu Kysučanov do Maršovej
Vysvätenie Domu smútku v Maršovej
Prvá trasa vodovodu
- 2000** 600 rokov od prvej písomnej zmienky o Maršovej
90 rokov PZ
- 2001** Pokračovanie vo výstavbe vodovodu.
TKR
- 2002** 50. výročie založenia roľníckeho družstva
50 rokov telovýchovnej jednoty
Dokončenie stavby vodovodu Maršová – Rašov
Oprava MŠ
Výstavba Bytového domu – 20 bytových jednotiek

2003 Prestavba sociálnych zariadení v KD a vonkajšie úpravy
 Plynofikácia MŠ
 Obnovenie fasády zvonice
 Pokrytie ciest novým asfaltom
 Prístavba Domu cirkevných obradov – výmena okien a vodovod
 Vysvätenie prístavby kostolíka

2004 Nové zábradlie okolo potoka v Maršovej
 Výsadba zelene v Maršovej
 Rekonštrukcia Kaplnky Sv. kríža – izolácia muriva
 Obnovenie prícestnej kaplnky v Rašove

2005 10. výročie vysvätenia kostola Panny Márie
 80 rokov založenia obecnej knižnice
 95. výročie založenia Hasičského zboru
 140 rokov od úmrtia J. Urbanovského
 Rekonštrukcia futbalového ihriska – položenie nového trávneho koberca
 Vybudovanie zavlažovacieho systému
 Výmena osvetlenia cintorínov v Rašove a Maršovej
 Obnova zelene na cintoríne v Rašove a v okolí KD

2006 Úprava okolia MŠ
 Rekonštrukcia parku pred Požiarnou zbrojnicou
 Výsadba javorov okolo potoka
 Vybudovanie detského ihriska
 Nové oplatenie na cintoríne v Rašove

2007 Nové oplatenie cintorína v Maršovej
 Vybudovanie nových chodníkov a úprava priestorov pred Kaplnkou Sv. kríža
 Vyrezanie prestarnutých líp v Rašove pri zvonici
 Rekonštrukcia čističky odpadových vôd pre 20 bytových jednotiek
 Pasportizácia cintorínov
 Kalamita – veterná smršť – polámané

lipy
 Vytvorenie webovej stránky na internete
 Internetizácia knižnice
 Zriadenie vodovodnej prípojky v Požiarnej zbrojnici
 Zakúpenie hasičského auta
 Nový drevený kríž Maršová cintorín – vysvätenie
 Nový drevený kríž na rozhraní chotárov Maršová–Rašov – vysvätenie
 Informačné tabule – projekt
 30 rokov MŠ
 Separovaný zber

2008 Klimatizácia Domu cirkevných obradov
 Cintorín Rašov – chodníky
 Autobusové zástavky – projekt
 2000,- Sk – príspevok pri narodení dieťaťa
 Euro balíčky – prestárli občania nad 75 rokov
 PO – vybavenie kuchyne – šporák, výmena okien
 Zelektrozovanie zvona DCO
 Rozšírenie MR – Urbanov
 Vidiecky parlament
 MŠ – okná, 1a ? trieda, dopravné ihrisko
 Rozšírenie TKR
 Internetizácia MŠ
 Nový drevený kríž v Rašove pri pohostinstve – vysvätenie

2009 Bezdrôtový internet PZ
 Územný plán
 Projektová dokumentácia na rekonštrukciu KD
 Nový drevený kríž na rozhraní chotárov Plevník – Rašov



Aké sú plány obce do budúcnosti?

- Rekonštrukcia a modernizácia kultúrneho domu
- Zhotovenie projektovej dokumentácie na rekonštrukciu verejného osvetlenia
- Zhotovenie územného plánu obce
- Výstavba bytových jednotiek
- Zhotovenie projektovej dokumentácie a výstavba sociálneho zariadenia v obci
- Rekonštrukcia miestnych komunikácií



Podakovanie

Monografia Maršová – Rašov je malým dielkom v regióne stredného Považia, ktoré posluží mladej generácii, aby lepšie poznala minulosť svojej obce a pochopila činy svojich predkov.

Táto kniha je určená predovšetkým Vám, občania našej obce. Je to kniha o Vás a pre Vás. Pevne verím, že pri jej čítaní sa Vám vynoria spomienky, potešia Vás fotografie zo starých čias i prítomnosti. Prialo by som si, aby sme si všetci spoločne uvedomili, že obec nie je neurčité spoločenstvo anonymných osôb. Obec, to ste Vy, občania.

Vy tvoríte dejiny. Na to, čo po sebe zanecháte budú spomínať Vaše deti a deti Vašich detí.

S ľudskou povahou úzko súvisia návraty do minulosti. Všetci spomíname na svojich blízkych, na svoje detstvo, čo bezprostredne súvisí s priestormi, kde sme žili, radovali sa i smútili – s vlastnou dedinou.

Napriek tomu, že zachytiť všetko na takom malom priestore nie je v ľudských silách, verím, že táto knižná publikácia posluží na pripomenutie si známeho a obohatenie znalostí o tom, čo ste o svojej obci nevedeli.

Publikácia nemá ambíciu byť kompletným zoznamom všetkého, čo sa v obci udialo. Informácie o obci sú obsiahle a nedajú sa zachytiť všetky. Čerpanie podkladov z obmedzených zdrojov, roztrieštených a nesúrodých materiálov bola práca veľmi ťažká. Verím, že výsledok tejto práce bude hodnotným príspevkom a zdrojom pre všetkých, ktorí majú záujem dozvedieť sa o našej obci viac.

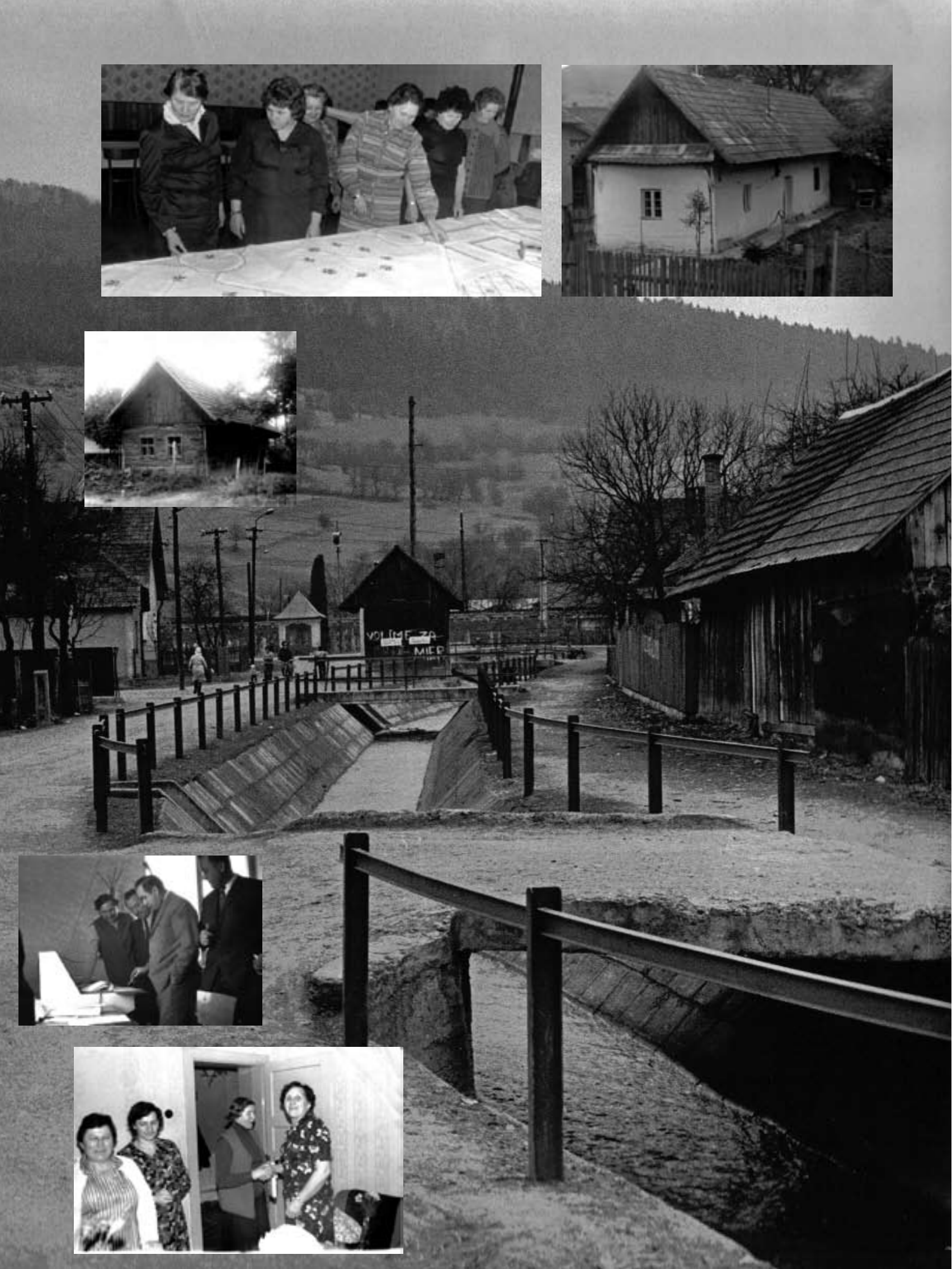
Publikácia sa nerodila ľahko, nedala sa zostaviť iba z archívnych a iných písomností. Bola potrebná spolupráca občanov, ktorí poskytli písomné i fotografické dokumenty, oživilí suché dáta, tak povediac ,maršovsko – rašovským pohľadom. Takýchto pomocníkov bolo viacej.

Spomeniem aspoň Máriu Vráblovú – dlhoročnú knihovničku obce, Antona Novotného – bývalého predsedu MNV, Boženu Masiarikovú – bývalú pracovníčku obecného úradu, Vilmu Tretinárovú, Jána Blahovca, Stanislava Dúbravku, Simonu Balúchovú.

Im, ale aj ďalším nemenovaným ďakujem, že pomohli túto monografiu vytvoriť.



Mgr. Dagmar Karasová
starostka obce



Mgr. Dagmar Karasová

Maršová – Rašov

Pramene

Archív Antona Novotného
Štátny archív Bytča, pobočka Žilina
Obecná kronika
Pamätná kniha obce z roku 1923
Publikácia k vysviacke DCO – Štefan Vrábek
Brožúrka o obci – Štefan Vrábek

Fotografie

Ambróz Masiarik
Ing. Andrea Butková
Dušan Tomaník
Simona Balúchová
súkromný archív občanov obce
Grafický návrh: Magma
Tlač: XXX

Vydalo vydavateľstvo Magma, Čadca 2009

ISBN: 978-80-968041-5-3